

KLIIMAMINISTEERIUM

ENERGEETIKA, MAAVARADE JA VÄLISÕHU PROGRAMM 2026-2029

Sisukord

1. Programmi üldinfo.....	2
2. Sissejuhatus.....	2
3. Programmi eesmärk ja mõõdikud	6
4. Rahastamiskava.....	8
5. Hetkeolukorra analüüs	9
5.1. Energeetika.....	9
4.2. Maavarad.....	11
4.3. Välisõhk	11
6. Olulisemad tegevused/sekkumised	14
Energeetika.....	14
Maavarad	18
Välisõhk.....	18
7. Programmi tegevused ja teenused.....	19
8. Programmi juhtimiskorraldus	28
Lisa 1. Programmi teenuste kirjeldus	30
Lisa 2. Teenuste rahastamiskava	35

1. Programmi üldinfo

Tulemusvaldkond	Kliima, energeetika ja elurikkus
Tulemusvaldkonna eesmärk	Eestis on elurikas loodus, jätkusuutlik energia varustuskindlus, keskkonnateadlik ühiskond ja kliimakindel majandus.
Valdkonna arengukava	Valdkonna arengukava: Energiamajanduse arengukava aastani 2035 (ENMAK) ¹ Muud strateegilised dokumendid: Maapõuepoliitika põhialused aastani 2050 ² Teatavate õhusaasteainete heitkoguste vähendamise riiklik programm aastateks 2020–2030 ³
Programmi nimi	Energeetika, maavarade ja välisõhu programm
Programmi eesmärk	Eestis on hea välisõhu kvaliteet, pidev ja kindel, konkurentsivõimelise energia lõpphinnaga energiavarustus, energiatarbimine on säästlik, maavarad on uuritud piisavas mahu ja kasutatud otstarbekalt.
Programmi periood	2026-2029
Peavastutaja (ministeerium)	Kliimaministeerium (KLIM)
Kaasvastutajad (oma valitsemisala asutused)	Keskkonnaamet (KeA), Keskkonnaagentuur (KAUR), Geoloogiateenistus (EGT), Keskkonnauuringute Keskus (EKUK)

2. Sissejuhatus

Tulemusvaldkond kliima, energeetika ja elurikkus aitab tagada elurikkuse säilimise ja taastumise, varustuskindla energiasüsteemi toimimise, keskkonnateadliku ja vastutustundliku ühiskonna kujunemise ning kliimamuutuste mõjudega kohanenud ja vastupidava majanduse arengu.

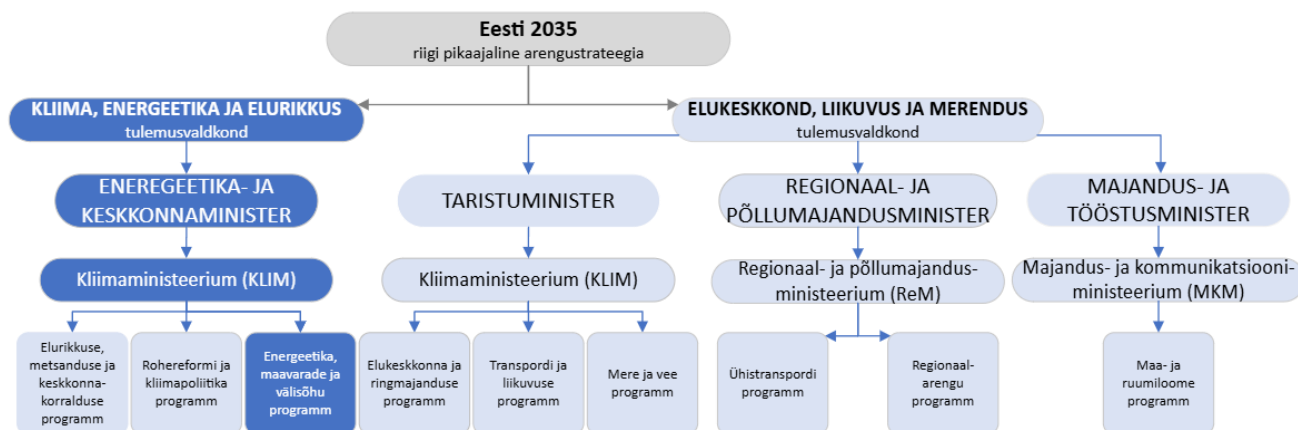
Tulemusvaldkonnas seatud sihtide saavutamiseni jõutakse kolme programmi rakendamisel:

- Elurikkuse, metsanduse ja keskkonnakorralduse programm;
- Rohereformi ja kliima programm;
- **Energeetika, maavarade ja välisõhu programm.**

¹ [Energiamajanduse arengukava \(ENMAK\) | Kliimaministeerium](#)

² <https://kliimaministeerium.ee/energeetika-maavarad/maapouepoliitika-pohialused-aastani-2050>

³ <https://kliimaministeerium.ee/energeetika-maavarad/valisohk/ohusaasteainete-vahendamise-programm>

Joonis 1. Kliimaministeeriumi põhitegevustega seotud tulemusvaldkonnad ja programmid.

Tulemusvaldkonna eesmärgid on kooskõlas strateegiadokumendiga Eesti 2035, Energiamajanduse arengukavaga 2035 (ENMAK), Transpordi ja liikuvuse arengukavaga (TLAK), teiste seotud arengudokumentidega ja säästva arengu eesmärkidega.

ENMAK 2035⁴ seab Eesti energiamajanduses eesmärgiks tagada energiajulgeolek, kasvatada riigi konkurentsivõimet ning aidata kaasa puhta energiaga majandusele üleminekule. ENMAKi keskmes on mitmekesise tootmisportfelli tagamine, et Eesti elektrisüsteem oleks igal ajahetkel töökindel ja vastupidav. Lisaks kohalike soodsa puhta energiaallikate (nagu tuul ja päike koos salvestuslahendustega) oskuslikule kasutamisele tuleb tagada piisava juhitava võimsuse olemasolu Eestis.

Maapõuepoliitika põhialuste kohaselt on eesmärk tagada maapõueressursside teaduspõhine ja ressursitõhus uurimine, haldamine ning kasutus, mis on kooskõlas nii Euroopa Liidu Tööstusstrateegia kui ka strateegiliste ja kriitiliste ressursside materjalivoogude tagamise⁵ eesmärkidega.

Soovitud muutused energiamajanduses ja ressursikasutuses ning nendega seotud teistes valdkondades peavad aset leidma eelkõige majanduskeskkonna ja turegulatsiooni toel ning riiklike vahenditega sekkumine nende saavutamiseks on erandlik. Programmis ettenähtud meetmete elluviimisel on positiivne mõju Eesti majanduskasvule ja konkurentsivõimele.

Programmist tulenevate tegevuste rakendamine peab tagama ENMAK-st, maapõuepoliitika põhialustest ja välisõhu rahvusvahelisest õigusest ja õhusaasteainete vähendamise programmist tulenevate riiklike ülesannete täitmise.

Energieetika, maavarade ja välisõhu programm (edaspidi programm) on koostatud vastavalt „Riigieelarve seaduse” § 19 lõikele 5, § 20 lõikele 4 ning on ühtlasi aluseks programmipõhiseks eelarvestamiseks Kliimaministeeriumis (edaspidi ka KLIM) ja selle valitsemisala asutustes. Programm on koostatud vastavalt Kliimaministeeriumi struktuurile, kus iga programmi eest vastutab vastava valdkonna asekanter. Programmi rakendamine tagab valdkonna arenemise, arvestades riigi eelarvestrateegiaga, struktuurivahendite kasutamise rakenduskavaga aastateks 2021–2027, strateegia Eesti 2035 seotud sihtidega, väljatöötamisel oleva kliimaseaduse eelnõu ja muude riiklike tegevuskavadega. Samuti arvestatakse programmi rakendamisel osaliselt kattuvate valdkondade strateegiate, arengukavade ja muude arengudokumentidega.

⁴ [Energiamajanduse arengukava \(ENMAK\) | Kliimaministeerium](#)

⁵ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L_202401252

Võrreldes Energeetika, maavarade ja välisõhu programmiga 2025-2028 on käesolevas programmis tehtud järgmised muudatused:

- 1) Programmi 2025-2028 tegevus 1.1 „Energiavarustuse tagamine“ ja tegevus 1.2 „Soojusenergia töhus tootmine ja ülekanne“ liideti ning tegevuse nimetuseks jääb „Energiavarustuse tagamine“.

Põhjendus: Programmi tegevus "Energiavarustuse tagamine" sisaldab nii elektrimajanduse, gaasimajanduse kui ka soojusmajanduse valdkonna poliitika kujundamist ja rakendamist, mistõttu ei ole mõistlik hoida eraldi programmi tegevusena soojusenergia valdkonna poliitika kujundamist ja rakendamist.

- 2) Paremaks ressursside haldamiseks ja teenuse osutamiseks vaadati üle ning ühtlustati Kliimaministeeriumi, Geoloogiateenistuse ja Keskkonnaameti teenused.

Programmi tegevused panustavad järgmistesse riigi pikaajalise arengustrateegia **Eesti 2035** sihtidesse⁶: **inimene** (arukas inimene hindab teadmisi, hoiab ennast, teisi ja (elu)keskkonda ning suhtub toetavalt kõikidesse ühiskonnarühmadesse), **ühiskond** (Eestis on hooliv, koostöömeelne ja avatud ühiskond), **majandus** (Eesti majandus on tugev, uuendusmeelne ja vastutustundlik. Eesti majandus on vastutustundlik inimeste ja looduse suhtes. Siin on paindlikku, uuendusmeelset ja vastutustundlikku ettevõtlust ning ausat konkurentsi soodustav turvaline majanduskeskkond. Kohalike ressursside väärimine on kasvanud ja loodusvarade kasutamisel arvestatakse nii elurikkuse säilimise kui ka sotsiaalmajanduslike mõjudega), **elukeskkond** (Eestis on kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne elukeskkond. Elukeskkonna kujundamisel arvestatakse kõigi inimeste vajadustega ning otsustes järgitakse läbivalt kvaliteetse ruumi põhialuseid ja kaasava disaini põhimõtteid, et tagada igaühele nii vaimse, füüsilise kui ka digiruumi ligipääsetavus ja mugavus. Kasutusel on uuenduslikud tehnoloogiad ja looduslähedased lahendused, mis vähendavad ajakulu vahemaade läbimisel ja tagavad hea elukeskkonna terves Eestis. Elukeskkond on kvaliteetne ja seda planeeritakse pärandit ja looduse elurikkust hoidvalt. Inimesed on ruumiteadlikud ning ruumiotsused parandavad nende ühistevõime ja osaluse võimalusi) ja **riigivalitsemine** (Eesti on uuendusmeelne, usaldusväärne ja inimesekeskne riik).

Programm panustab otseselt Eesti 2035 majanduse ja kliima teemaplokis seatud sihti „Lähme üle kliimaneutraalsele energiatootmisele, tagades energiapühkoleku“; ruumi ja liikuvuse teemaplokis seatud sihti „Võtame kasutusele ohutu, keskkonnahoidliku, konkurentsivõimelise, vajaduspõhise ning jätkusuutliku transpordi- ja energiataristu“.

Samuti aitab programm kaasa Eesti 2035 mõõdikute „Taastuvenergia osakaal energia summaarses lõpptarbimises“, „Elamute ja mitteelamute energiatarve“ ja „Keskkonnatrendide indeks“ 2035. aastaks seatud eesmärgi saavutamisele.

Programm panustab **ÜRO säästva arengu eesmärkide** saavutamisse:

Programmi elluviimiseks kasutatakse järgmisi **välisvahenditest rahastatavaid meetmeid**:

⁶ [Aluspõhimõtted ja sihid | Eesti Vabariigi Valitsus](#)

- **Energeetika**
  - Eesti taastekavast rahastatavad tegevused energeetikas on energiasalvestite pilootprojektid, elektrivõrgu tugevdamine, taastuenergia arendamise kiirendamine, tööstusaladel taastuvelektri kasutuselevõtu hoogustamine, rohevesiniku tervikahela toetus.
  - Euroopa Liidu struktuurifondide⁷ vahenditest rahastatakse ühe biometaanis sisestuspunkti väljaehitamist ja kaugkütte taristu arendamist.
- **Maavarad**
  - Euroopa Liidu Ühtekuuluvusfondi 2021-2027 rahastatava meetme “Maavarade kaevandamise ja töötlemise pärandmõjude likvideerimine” (edaspidi ka *SF kaevandamise pärandmõjude meede*) toel toetatakse toormete hankimisega seotud hüljatud kaevandusalade ja nendega seotud pärandmõjude likvideerimist, korrastamist, taastamist (sh metsastamist) ja alade kasutuselevõttu, rakendades ringmajanduse põhimõtteid aladel, mis on ohtlikud inimestele ja loomadele või avaldavad negatiivset mõju looduskeskkonnale (jäätmete ebaseaduslik ladestamine, risk põhjaveele) ja võimaldaks alad suurema lisandväärtusega kasutusele võtta. Meetme raames on kavandatud taastada mahajäetud karjääre ja turbatootmisalasid.
  - „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021–2027 poliitikaeesmärgi nr 6 „Õiglane üleminek“ (edaspidi ka *ÕÜF*) alusel meetme “Nõukogude perioodil suletud kaevanduste varingute ja vajumite likvideerimiseks ning kaevandamisega rikutud ja mahajäetud ehitusmaavarade karjäärade korrastamiseks” raames on kavandatud Ida-Virumaa põlevkivi ja teiste maavarade kaevandamise ja töötlemise tulemusena suletud kaevanduste varingute ja vajumite likvideerimine ning kaevandamisega rikutud ja mahajäetud ehitusmaavarade karjäärade korrastamine.
  - Euroopa Liidu Ühtekuuluvusfondi 2021–2027 erieesmärgi „Ring- ja ressursitõhusale majandusele ülemineku edendamine” raames toetatakse kaevandamis- ja tööstusjäätmete ringmajanduse alaseid teavitusi ja koolitusi ning lahenduste rakendamiseks suunatusuuringuid.
  - Euroopa Liidu teaduse ja innovatsiooni programmist Horizon Europe rahastatakse EGT-TWINN projekti, mille eesmärgiks on kaasa aidata multidistsiplinaarsete geoloogiauuringute arendamisele Eestis ning võimaldada Eesti Geoloogiateenistusel tõsta geoloogide poolt läbiviidavate teadus- ja rakendusuuringute taset.
  - Euroopa Liidu teaduse ja innovatsiooni programmist Horizon Europe rahastatakse DEXPLORE projekti, mille põhieesmärgiks on arendada innovatiivseid maavarade otsingumeetodeid, mis sobiksid kuni 600 m sügavusel maapõues asuvate metallide leiukohtade avastamiseks.
  - Keskkonnageoloogilisi ja põhjavee alaseid uuringuid aitavad rahastada rahvusvahelised projektid EU-WATERRES, LIFE IP CleanEst, Life SIP AdaptEst
  - EMODnet projektiga koondatakse Euroopa tasandile olemasolevad meregeoloogilised andmed.
  - Euroopa Horizon programmi Water4All partnerluse projektiga SecuCoast uuritakse aastatel 2025–2028 põhjavee mõju merekeskkonnale Soome lahe testaladel.
- **Välisõhk**
  - Euroopa Liidu perioodi 2021-2027 Euroopa Regionaalarengu Fondist rahastatava meetme „Elamute liitumine kaugküttevõrkudega või tahkel kütusel põhineva kütteseadme uuendamine” elluviimine.
  - Euroopa Liidu perioodi 2021-2027 Euroopa Regionaalarengu Fondist rahastatava meetme “Õhukvaliteedi seirevõrgustiku arendamine ja täiendamine ning asukohapõhise terviseriski hinnangute süsteemi loomine” elluviimine.

⁷ [2021-2027 rakendusperiood | Riigi Tugiteenuste keskus](#)

Rohkem infot leiab erinevate perioodide programmide ja aruannete kohta nii Kliimaministeeriumi kui ka Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi kodulehelt⁸.

3. Programmi eesmärk ja mõõdikud

Eesmärk: Eestis on hea välisõhu kvaliteet, pidev ja kindel, konkurentsivõimelise energia lõpphinnaga energiavarustus, energiatarbimine on säästlik, maavarad on uuritud piisavas mahu ja kasutatud otstarbekalt.

Eestis on tagatud pidev energiavarustus ja energiaturu areng ning Eesti energiavarustus ja -tarbimine on säästlikum. Maapõue ja seal leiduvaid loodusvarasid uuritakse ning kasutatakse Eesti ühiskonnale võimalikult suurt väärtust looval moel, arvestades keskkonnanäsilikke, sotsiaalseid, majanduslikke, geoloogilisi ja julgeoleku aspekte. Eestis on hea välisõhu kvaliteet, vähendades õhusaastet ja sellega seonduvat tervisemõju.

Eesti energiamajanduse ning maapõueressursside haldamise ja kasutamise areng peab olema kooskõlas ELi pikaajaliste energia- ja kliimapolitika eesmärkidega, panustama Eesti majanduskliima ja keskkonnaseisundi parendamisele ning pikaajalise konkurentsivõime kasvu.

Joonis 2. Programmi struktuur Programm koosneb neljast meetmest ja viiest programmi tegevusest.

Tabel 1. Programmi mõõdikud ja sihttasemed

Mõõdik/Sihttase	Tegelik (2024)	2026	2027	2028	2029
Soodsa hinnaga ja keskkonnanõudeid arvestav kütuste ja energia kättesaadavus tarbijale Allikas: Maailma Energeetikanõukogu	ABA	ABA	ABA	ABA	ABA
Maapõueressursside uurimine on pidev ja haldamine on teaduspõhine (jah/ei) Allikas: Maapõuepoliitika põhialused aastani 2050	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah
Välisõhu saasteainete heitkoguste vähenemine võrreldes aastaga 2005, %	Vähendamise muutus	SO ₂ 32; NO _x 18;	SO ₂ 32; NO _x 18;	SO ₂ 32; NO _x 18;	SO ₂ 32; NO _x 18;

⁸ Tegevuspõhine riigieelarve Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi lehel (arhiivkuni 2023—2026): <https://www.mkm.ee/ministeerium-uudised-ja-kontakt/strateegiline-juhtimine/tegevuspohine-riigieelarve>; KLIM: www.kliimaministeerium.ee

Möödik/Sihttase	Tegelik (2024)	2026	2027	2028	2029
Allikas: Keskkonnaagentuur	aastal 2024: SO ₂ 87,8; NO _x 57,7; LOÜ 34,4; PM _{2,5} 45,6; NH ₃ 10,3.	LOÜ 10; PM _{2,5} 15; NH ₃ 1	LOÜ 10; PM _{2,5} 15; NH ₃ 1	LOÜ 10; PM _{2,5} 15; NH ₃ 1	LOÜ 10; PM _{2,5} 15; NH ₃ 1

Energeetika

Programmi möödik on Maailma Energeetikanõukogu poolt välja arendatud riikide energiapoliitika jätkusuutlikkuse indikaator *Energy Trilemma Index*, mis iseloomustab riigi energiamajandust läbi kolme aspekti: energiajulgeolek, energia kättesaadavus ja taskukohasus ning energeetika keskkonnamõju. Antud indeksi alusel oli Eesti energia jätkusuutlikkuses 2013. aastal 129 WEC liikmesriigi seas 68. kohal, 2019. aastal 128 riigi järjestuses 30. kohal ja 2020. aastal 108 riigi järjestuses 26. kohal. Eestist ees olid aastal 2020 nii Läti ja Leedu kui Skandinaaviamaad. **2023. aastal oli Eesti koos Saksamaaga 126 riigi järjestuses 7. kohal (ABA⁹)¹⁰**, ületades lähiaastateks seatud sihttaset. Läti oli 2023. aastal 19. ja Leedu 24. kohal. Eesti koondindeksi heasse tulemusse panustavad siin nii energiajulgeoleku kui ka energeetika keskkonnamõju järjest paremad tulemused, energia kättesaadavuse tulemus on läbivalt olnud väga hea.

Maavarad

Vastavalt Eesti Vabariigi põhiseadusele on loodusvarad ja loodusressursid rahvuslik rikkus, mida tuleb kasutada säästlikult. Maapõues olevad ressursid on vajalikud Eesti majandusarengule, olles seega olulised kogu ühiskonnale tervikuna. Riik kui maapõues leiduvate ressursside uurimise ja kasutamise koordineerija peab kindlustama, et varadega käiakse ümber säästlikult ja heaperemehelikult. Täna kaevandatakse Eestis põlevkivi ja turvast ning looduslikke ehitusmaterjale nagu liiv, kruus, lubja- ja dolokivi ning savi.

Seoses hoonete energiatõhususe parandamise ja rekonstrueerimisega on kasvanud ka nõudlus ehitustegevuseks kasutatava materjali, sh looduslike maavarade järele. Nende pidev ja samas säästlik kasutamine suurenenud mahus vajab aga samuti analüüse ja lisauuringuid.

Rohepöörde kontekstis mitmekordistub paljude toormete, näiteks haruldaste muldmetallide ja akumetallide, vajadus võrreldes fossiilsetel kütustel põhineva majandusmudeliga (Rahvusvahelise Energiaagentuuri raporti põhjal). Eestis leidub kriitilisi toormeid (eelkõige haruldaste muldmetallide ja akumetallidena) fosforiidis, graptoliitargilliidis, dolokivis, kristalses aluskorras ja tööstusjäätmetes. Samas ei ole Eesti riikliku tähtsusega strateegiliste maavarade, sh EL kriitiliste toormete nimekirja kuuluvate ressursside uuritus praegu piisav, et võimaldada sektori arendustega edasi minna ja väärtusahelas lisandväärtust suurendada.

Samas selliseid maapõueressursse praegu ei kaevandata. Nendeks on näiteks fosforiit, graniit, graptoliitargiliit ja rauamaak. Riigile on oluline saada ülevaade olemasolevatest ressurssidest, nende

⁹ Iga indeksi täht väljendab riigile antud hinnet vastavas kategoorias. Esimene täht kirjeldab energiajulgeoleku olukorda riigis, teine energia kättesaadavust ning taskukohasust ning kolmas energeetika keskkonnamõju. Tähega "A" kirjeldatakse tulemust positsioonilt esimese 25% riikide seas – st parim tulemus kõigis kategooriates oleks väljendatud kui AAA. Kõige kehvem tulemus väljendatakse tähega „D“ positsioonilt viimase neljandiku riikide seas. (The value of the grade depends on which quartile the country's score falls into: Grade A: top 25% countries; Grade B: between top 25% and 50%; Grade C: between 50% and 75%; Grade D: between 75% and 100% <https://www.worldenergy.org/publications/entry/world-energy-trilemma-index-2022>)

¹⁰ [World Energy Trilemma 2024 Full Report.pdf \(worldenergy.org\)](https://www.worldenergy.org/publications/entry/world-energy-trilemma-index-2022)

väärindamise võimalustest, saadavate toodete konkurentsivõimekorrast, maapõue kasutamisega kaasnevatest keskkonna- ja tervisemõjudest ja georiskidest.

Välisõhk

Kõik teatavate õhusaasteainete riiklike heitkoguste vähendamise direktiivis (NEC direktiivis) 2024. aastaks sätestatud vähendamise kohustused on Eestil täidetud. Suurimaks väljakutseks on ammoniaagi heitkoguse eesmärgi täitmise hoidmine, mis sõltub võimekusest võtta põllumajandustoodangu (loomade arv, väetiste kasutus) kasvuga samaaegselt kasutusele vähem saastavaid tehnoloogiaid (sõnnikuhoidlate katmine, vedelsõnniku sisestuslaotus, väetise kiire mulda viimine jmt) ning neid rakendatud meetmeid ka operatiivselt arvestustes kajastada. Ammoniaagi heitest ligi 90% on seotud põllumajandusega (loomakasvatus, mineraalväetiste kasutus). Samas on võrreldes viimase paari aastaga vähenemise protsent suurem, mille tingis väiksem anorgaanilise väetise kasutus, aga ka veiste arvu vähenemine. 2030. aastal võib probleemiks osutuda lenduvate orgaaniliste ühendite (LOÜ) vähendamise protsendi saavutamine, kuna heite trend on pigem ülespoole.

4. Rahastamiskava

Tabel 2. Programmi rahastamiskava

Programmi rahastamiskava	Eelarve		Eelarve prognoos		
	2025	2026	2027	2028	2029
Energeetika, maavarade ja välisõhu programm	-89 330 973	-65 124 840	-33 231 377	-29 176 709	-16 002 911
Meede 1: Energiavarustuse tagamine ja energiaturu korraldus					
Programmi tegevus 1.1: Energiavarustuse tagamine	-27 187 570	-5 350 417	-5 274 979	-3 014 847	-1 301 575
Meede 2: Taastuvenergia osakaalu suurendamine lõpptarbimises					
Programmi tegevus 2.1: Taastuvenergia osakaalu suurendamine lõpptarbimises	-34 465 169	-44 533 890	-16 519 773	-15 215 717	-6 183 459
Meede 3: Maapõueressursside uurimine ja kasutamine					
Programmi tegevus 3.1: Maapõue uurimine, kasutamine ja geoloogia alane kompetents	-9 613 519	-5 971 512	-4 337 239	-4 247 987	-4 230 502
Meede 4: Õhukvaliteedi parendamine					
Programmi tegevus 4.1: Õhukvaliteedi parendamine	-18 064 715	-9 269 021	-7 099 386	-6 698 158	-4 287 375

Tabel 3.^[1] Programmi rahastamiskava täiendav informatsioon 2025.a kohta (muudatuste selgitused koos eelarvega)

Energeetika, maavarade ja välisõhu programm	Ülekantavate summa (piirmääraga vahetus)	2025. a riigieelarve I p.a. seadusemuudatused	2025. a riigieelarve II p.a. seadusemuudatused	VV reserve eraldised	Lõplik 2025. a programmi tegevuse eelarve*	Selgitused
Energiavarustuse tagamine	-8 854 308	120 003	-1 994 079	-52 750	-27 187 570	Ülekantavad vahendid on avaldatud KLIM kodulehel Seaduse muudatuse info on Riigi Teatajas

						Reservist eraldatud vahendite käskkiri on ADRis nr 22 ja nr 88 II PA Seaduse muudatuse info on Riigi Teatajas
Taastuenergia osakaalu suurendamine lõpptarbimises	-587 393	69 279	7 934	-2 625	-34 465 169	Ülekantavad vahendid on avaldatud KLIM kodulehel Seaduse muudatuse info on Riigi Teatajas Reservist eraldatud vahendite käskkiri on ADRis nr 22 II PA Seaduse muudatuse info on Riigi Teatajas
Maapõue uurimine, kasutamine ja geoloogia alane kompetents	-875 648	709 379	140 823		-9 613 519	Ülekantavad vahendid on avaldatud KLIM kodulehel Seaduse muudatuse info on Riigi Teatajas II PA Seaduse muudatuse info on Riigi Teatajas
Õhukvaliteedi parendamine	-1 683 717	270 723	220 053		-18 064 715	Ülekantavad vahendid on avaldatud KLIM kodulehel Seaduse muudatuse info on Riigi Teatajas II PA Seaduse muudatuse info on Riigi Teatajas

5. Hetkeolukorra analüüs

5.1. Energeetika

Energeetikas on kõige suuremad fookused energiapuuduse, sh varustuskindluse tagamine, konkurentsivõimelise energiahinna tagamine ja puhtale energiale üleminek.

Uute võimsuste (tootmine, salvestus) rajamise hoogustamiseks on oluline arendada elektri ülekandevõrgu võimekusi planeeritult ja heaperemehelikult juba ette. Lisaks tähendab põlevkivi tootmisvõimsuste konkurentsivõime vähenemine ja hajatootmise kasv võrgu teatavat ringi struktureerimist nii jaotus- kui ülekandevõrgu tasemel. Võrgu kiiremaks ja efektiivsemaks arendamiseks ning liitumiskulude kontrolli alla hoidmiseks töötati välja ja kehtestati 2025. aastal elektrituruseaduses põhivõrgu liitumisega seonduvad muudatused. Tehtud muudatustega laiendati ülekandevõrguhalduri arenduskohustust ja kehtestatakse fikseeritud liitumistasud nii põhivõrguga liituvatele tootjatele kui tarbijatele. Põlevkivi põhiselektritootmise konkurentsivõime järkjärguline vähenemine tähendab, et peame Eestisse saama uusi soodsaid tootmisvõimsusi - nii taastuenergia võimsusi kombinatsioonis salvestusega kui ka juhitavaid.

Eesti elektrisüsteemis on vaja tagada 2035. aastaks 2100 MW ulatuses juhitavaid võimsusi. Uute juhitavate võimsuste Eestisse rajatud saamiseks tegi süsteemihaldur Elering hanke kuni 500 MW juhitava võimsuse juurde hankimiseks sagedusreservide turu vastu. Hanke tulemusel rajatakse Eestisse juurde hiljemalt 2029. aastaks 186 MW ulatuses uusi gaasielektrijaamu. Kuni piisavas mahus uut juhitavat võimsust ei ole rajatud, tuleb töövõimelisena hoida olemasolevaid (valdavalt põlevkivi otsepõletusel baseeruvaid) juhitavaid võimsusi. Selleks võeti 2025. aastal Riigikogus vastu saartalitusvõime hankimist võimaldavad seadusemuudatused. Need muudatused on võimaldanud Eleringil 2026. aastast tagada juhitavate võimsuste tööhoidmist läbi saartalitusvõime tagamise

teenuse. Saadud on ka riigiabi luba strateegilise reservi rakendamiseks, mida on võimalik vajadusel saartalitlusreservi asemel kasutada. Energiajulgeoleku tõstmiseks on käimas mitmed kriitilise energiataristu vastupanuvõime tõstmisega seotud projektid ja rahvusvahelised koostööformaadid. Täiendavalt on oluline ka merealuse taristu vastupanuvõime tõstmine, selle jaoks on käimas seiresüsteemi arendamise pilootprojekt Merehunt koostöös Eleringi, Riigilaevastiku ja Mereväega. Merelause taristu regionaalseks parandusvõimekuse loomiseks käivitati 2025. aastal koostööprojekt Merekaru koos Soome ja Rootsi. Loodud on ka Läänemereeriikide merealuse taristu turbe tõstmise koostööformaat.

Elektrisüsteemi sünkroniseerimine Mandri-Euroopa sagedusalaga toimus 2025. a veebruaris. Rahastusprojektina jääb projekt alles veel kuni 2030. aastani, kui valmib Leedu-Poola täiendav maismaa ühendus. Antud projekti raames on plaanis tugevdada ka Baltikumi maismaataristu vastupanuvõimet, ning hankida selle jaoks uut rahastust Euroopa ühishuviprojektide CEF rahastusest.

Suuremad väljakutsed:

- 1) Energiajulgeoleku tagamiseks** elektrivõrgu sünkroniseerimise järgselt 2025. aasta alguses Kesk-Euroopa sagedusalaga süsteemi tehniliste vajaduste täismahus valmisaamine hiljemalt 2025. aasta lõpuks; elektrivõrgu arendamine kasvavale hajatootmise, salvestuse, laadimise jms nõudmistele vastavaks; biometaanu turu arendamine; 2035. aastaks kuni 2100 MW) juhitava võimsuse olemasolu tagamine ja vajadusel selle hankimiseks täiendavate meetmete kasutamine juhul kui turg ei too piisavat mahtu juhitavaid võimsusi (saartalitlusmeede või võimsusmehhanism); kriisideks valmisoleku parandamine (sh küber- ja hübriidohtude maandamine, taristu seire, kiirem parandamise võimekus, rahvusvahelised koostöö formaadid)¹¹, fossiilsete vedelkütuste asendamisel alternatiivkütuste kasutuselevõtt, transpordisektori vedelkütuste varu hoidmine nõutud tasemel. Ühtlasi on üks suurim väljakutse energiaspektori kriisikindluse tõstmine ning taristu hukukindluse parandamine.
- 2) Energia lõpphinna konkurentsivõimelisena tagamise võtmelahendus** on uute siseriiklike elektrienergia, ennekõike uute taastuvenergia ning 2035. a perspektiivis puhtal energiaal baseeruvate tootmiseladmete rajamine. Selleks viiakse 2026. a läbi 1 TWh mahus (suurendatav mahuni 2 TWh) maismaatuuleenergia vähempakkumine, mille võitjad peavad alustama tootmisega hiljemalt 2030. a lõpuks.
- 3) Puhta energia osakaalu suurendamisel** on suurimad väljakutsed uute tootmisvõimsuste turupõhiselt rajamine.¹² ENMAKis on tehtud ettepanek riikliku taastuvelektri eesmärgi muutmiseks selliselt, et tagada ambitsioon puhta elektri tootmiseks võrreldes siseriikliku tarbimisega. Transpordis kasutatud taastuvenergia peab EL taastuvenergia direktiivi kohaselt aastaks 2030 moodustama vähemalt 26% selles sektoris tarbitud energiast või tuleb vähendada kasvuhoonegaaside heidet vähemalt 13%, seda juhul kui ei tarbita toidulauaga seotud toormest pärinevaid esimese generatsiooni kütuseid (vastasel korral on eesmärgid 29% või 14,5%). Sellega seoses on vaja kiirendada taastuvenergia kasutuselevõttu ja seeläbi suurendada taastuvatest energiaallikatest toodetud energia osakaalu energia summaarsest lõpptarbimisest.
- 4) Eesti energia varustuskindluse tagamine** on sõltuv suuresti energiakandjate impordist, impordi aitab vähendada omamaiste energiaallikate osakaalu kasv läbi siseriiklike juhitavate tootmisvõimsuste ning taastuvenergia – biomass, tuul, päike ning lisaks salvestuse ja soojuspumpade abil saadud soojus. On vaja suurendada elektrienergia tootmises juhitavat tootmisvõimsust, mis tuleb enamuses tänaseni veel järjest väiksema konkurentsivõimega

¹¹ <https://valitsus.ee/media/6153/download>

¹² <https://elering.ee/toodang-ja-prognoos>

põlevkivist. Arvestama peab samas, et põlevkivi plokid ei ole turul enam konkurentsivõimelised ja on järkjärgulises sulgemises, seetõttu on loomisel mitmed varustuskindluse meetmed (saartalituse võimekuse meede aastast 2026 ja vajadusel üleminek strateegilisele reservile alates aastast 2027), mis aitavad hoida olemasolevat juhitavat võimsust üleval kuni uue juurde tulekuni. Eling on hankinud juurde uut juhitavat võimsust läbi sagedusreservide hanke ja planeerimisel on 2030+ vaatest ka uus võimsusmehhanism. Kaugkütte hinnaregulatsioon on taganud jätkusuutliku kaugküttesüsteemide toimimise, kus on tarbijate ja teenusepakkujate huvid tasakaalustatud.

- 5) **Sünkroniseerimine** Mandri-Euroopa elektrisüsteemiga toimus kiirendatud ajakava alusel 2025. aasta veebruaris. Sünkroniseerimise järgselt tuleb jätkata kõigi Mandri-Euroopa sünkroonala põhimõtete ülevõtmisega ja selleks vajalike tehniliste lahenduste arendustega. Projekt kestab 2030. aastani kui valmib teine Leedu-Poola ühendus (Harmony Link). Projekti käigus taotleavad Balti ja Poola süsteemihaldurid ka täiendavat rahastust kriitilise elektritaristu vastupanuvõime tõstmiseks täiendavate investeeringute tegemiseks.

4.2. Maavarad

Eesti vajab jätkuvalt maapõueressursse ja toormeid, et tagada Eesti majandusareng. Tähtis on nii maapõueressursside uurimine kui ka kasutamine, mis toimub võimalikult väikse kasvuhoonegaaside heitega ning kaevandamise ruumiline planeerimine ning vastava õigusruumi loomine. Lisaks on oluline tagada kaevandatud alade korrastamine, ning tõsta arendajate motivatsiooni kaevandatud alade senisest kiiremaks korrastamiseks ja parimate võimalike tehnikate juurutamiseks, mis aitaks vähendada nii mäetööstuse kui mahajäetud ja kuivendatud turbatootmisaladelt tekkivat keskkonnamõju. Seejuures on maapõueressursside kasutamise suunamisel oluline lähtuda ressurssidest võimalikult suure lisandväärtuse saamisele ja kohapealsele väärdandamisele pidades silmas, et toodete tootmisega seotud keskkonnahäiring oleks minimaalne ja need tooted leiaksid kasutust ringmajanduse põhimõtetel kuni toote elutsükli lõpuni.

Maapõueressursside kasutamine peab toimuma jätkusuutlikult ja kaevandamisloa andmine avatud menetluse põhimõtetest lähtuvalt ning maavaradega seotud teave tuleb hoida kaasaegsete infosüsteemide kaudu pidevalt kättesaadav ja ajakohane. Turba kaevandamisel ja kasutusel on oluline luua suuremat lisandväärtust kaubastatava toorme osas, mida eksporditakse väljaspoole Eestit. Samuti eelistada turba suuremat kasutust Eestis. Oluline on jätkuvalt leida põlevkivi töötlemisel tekkivatele jäätmetele, tuhale ja aherainele, aga ka poolkoksile, efektiivset rakendust ja suurendada taaskasutust. Selleks on vajalik kaardistada tekkinud jäätmete kogus ja koostis ning jätkata uuringutega, mis toetavad põlevkivi kaevandus- ja tööstusjäätmete taaskasutust, otsese toormena või teisese toormena, kasulike komponentide eraldamiseks ja kasutuselevõtuks. Oluline on analüüsida, kas ja millistel tingimustel on võimalik kasutada riiklikel taristuobjektidel aherainet.

Maakasutuse jätkusuutlikkuse edendamiseks tuleb tagada kaevandatud alade korrastamine, sealhulgas ka vanad mahajäetud karjäärid, mahajäetud või ammendunud turbatootmisalade taastamine märgalaks või metsamaaks ja vanade kaevanduste varingud ning vajumid, mis võivad olla ohtlikud nii inimestele kui ka keskkonnale ja takistavad maa otstarbekat kasutamist.

Ohutu elukeskkonna tagamiseks on vajalik **korrastada vanad allmaakaevandamisega seotud varingud ja vajumid ning korrastamata ehitusmaavarade karjäärid**. Perioodil 2023–2026 on kavandatud korrastustööd ÕÜFi raames, kuid mahajäetud karjääride, ammendunud turbatootmisalade või jääksoode, varingute ja vajumite korrastamisega seotud tegevused on planeeritud perioodile 2021–2030. a SF kaevandamise pärandmõjude meetmest. Arvestades projekti eelarvet tuleb mahajäetud turbaalade ja ammendatud turbatootmisalade taastamiseks kavandada aga täiendavaid vahendeid ja

eelarve, et täita LULUCF sektoris seatud kliimaeesmärgid. Seetõttu on vaja ka rakendada meetmed kasvuhoonegaaside heite vähendamiseks ja töötada välja riigisisesed eriheitetegurid taastumisel ja taastatavatele endistele kaevandamisest mõjutatud turbaaladele, mis on ammendatud.

2022. a sügisel kinnitati HTMi ja MKMi ühise teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse (TAIE) arengukava alusel **maapõueressursside teekaardid**. 2023. a alustati HTM-MKM teadus- ja arendusprogrammide toetusmeetme väljatöötamisega, kus üheks valdkonnaks on maapõueressursside väärindamine. KLIM osaleb maapõueressursside TA tegevuses, eelkõige eesmärgiga tagada uuringute läbiviimisel suund, kus projekte käsitletakse maavara efektiivse kasutamise põhimõtetest lähtuvalt.

Kasvab toormete, näiteks akumetallide, vajadus võrreldes fossiilsetel kütustel põhineva majandusmudeliga (Rahvusvahelise Energiaagentuuri raporti¹³ põhjal). Eestis leidub kriitilisi toormeid (eelkõige haruldaste muldmetallide ja akumetallidena) fosforiidis, graptoliitargilliidis, kristalses aluskorras ja tööstusjäätmelena¹⁴. Samas ei ole Eesti riikliku tähtsusega strateegiliste maavarade, sh EL kriitiliste toormete nimekirja kuuluvate ressursside uuritus praegu piisav, et võimaldada sektori arendustega edasi minna ja väärtusahelas lisandväärtust suurendada.

Ehitusmaavarade varustuskindlus peab olema tagatud. Seoses hoonete energiatõhususe parandamise ja rekonstrueerimisega on kasvanud ka nõudlus ehitustegevuseks kasutatava kvaliteetse materjali, sh looduslike maavarade järele. Nende pidev ja samas säästlik kasutamine suurenenud mahus vajab aga samuti analüüse ja lisauuringuid. Iga aasta II kvartalis uuendab Kliiministerium oma kodulehel ehitusmaavarade varustuskindluse tagatuse ülevaadet maakondade kaupa. 2021. aasta detsembris algatas Vabariigi Valitsus Harju maakonna maavarade teemaplaneeringu, mis valmib 2026. aastal.

Turba kasutusel tuleb järk-järgult suunata turbasektorit looma suuremat lisandväärtust Eestis kohapeal, et eksportida saaks suurema lisandväärtusega tooret. Turba nõudlus maailmaturul on kasvutrendis ja nõudlus on tihedalt seotud rahvastikuarvu ja toiduvarustuskindluse tagamisega. Seetõttu on algatatud turba-alade revisjon, et saada objektiivsem hinnang aiandusturba paiknemise, koguste ja kaevandamisväärsuse kohta olemasolevates turbamaardlates.

Maapõuealane info on pidevas muutumises. Avalikkust tuleb informeerida maapõue kasutamisega seonduvast pidevalt ja objektiivselt ning teave hoida kättesaadavana. Samuti tuleb välja töötada ja rakendada õiglase riigitulu kogumise regulatsioon ning aidata korraldada maapõuealase info ja geoloogiliste materjalide säilitamist ja kättesaadavaks tegemist. Maapõue kaitse ja kasutamise tagamiseks on oluline jätkata maapõue poliitika kujundamise ja rakendamise (sh loastamine ja järelevalve). Selleks on oluline jätkata ministeeriumi ja valitsuse valdkonnapoliitiliste otsuste ja nende rakendamise ning vajadusel osaleda EL-i otsustusprotsessis.

Õigusruumi aja- ja asjakohastamine. 2027. a on kavas vastu võtta maapõueseaduse muudatused, mille väljatöötamiskavatsuse (VTK) käigus töötatakse välja lahendused, kuidas kiirendada ja lihtsustada maapõue uurimise ja kasutamisega seotud lubade menetlusi. Muudatuste eesmärgiks on luua võimalused lisainformatsiooni saamiseks Eesti geoloogilise andmestiku kohta, tagades geoloogilise info ajakohasuse. VTK käigust töötatakse välja lahendused ammendatud maavaraga aladel tagada efektiivne ja õigeaegne korrastamine ning osalise korrastamise ja kaevandatud maa riigile tagastamise parim süsteem (kui kaevandamine toimub riigimaal). Maapõueseaduse muudatuste käigustäpsustatakse riigi huvi mõistet, tagamaks ühtse arusaama.

---

¹³ The Role of Critical Minerals in Clean Energy Transitions, IEA, 2021.

<https://iea.blob.core.windows.net/assets/24d5dfbb-a77a-4647-abcc-667867207f74/TheRoleofCriticalMineralsinCleanEnergyTransitions.pdf>

¹⁴ <https://www.egt.ee/uudised/meist-meedias-pohjarannik-virumaa-fosforiidis-leiti-ka-haruldasi-muld-metalle>

4.3. Välisõhk

Eestile on aastateks 2020 ja 2030 seatud õhusaasteainete heitkoguste vähendamise kohustused järgmistele saasteainetele: vääveldioksiid (SO_2), mittemetaansed lenduvad orgaanilised ühendid (LOÜ), ammoniaak (NH_3), eriti peened osakesed ($\text{PM}_{2,5}$) ja lämmastikoksiidid (NO_x). Nende eesmärkide saavutamiseks koostas Keskkonnaministeerium teatavate õhusaasteainete heitkoguste vähendamise riikliku programmi aastateks 2020–2030.

Õhusaasteainete heitkoguste trende mõjutas sarnaselt varasematele aastatele Euroopa elektriturg, kus nõudlus kodumaise põlevkivielektrijärele püsis madal ka 2024. aastal. Väiksem põlevkivi tarbimine ning aeglustunud majandustegevus hoidsid 2024. aastal kõigi peamiste saasteainete heitkogused langustrendis.

Lisaks vääveldioksiidile mõjutas põlevkivi kasutuse vähenemine ka lämmastikdioksiidi ja raskmetallide heiteid. Lämmastikoksiidide heitkoguste vähenemist mõjutasid lisaks uute autode osakaalu suurenemine maanteetranspordis ning väetise kasutuse vähenemine põllumajanduses.

Ehitustegevuse püsimine eelneva aastaga samas suurusjärgus hoidis osakeste heite eelneva aastaga võrreldava. Lenduvate orgaaniliste ühendite vähenemine oli tingitud väiksemast värvikasutusest kodumajapidamistes ja ehitussektoris. Viimastel aastatel on lahusti- ja veepõhiste kemikaalide osakaal püsinud muutumatuna. Peamiselt põllumajanduslikust tegevusest pärineva ammoniaagi heitkoguse vähenemise tingis väiksem anorgaanilise väetise kasutus ning veiste ja lindude arvu vähenemine.

Kuna energeetikas ja tööstuses on järjepidevalt vähendatud õhusaasteainete heitkoguseid, seondub aina suurem heitkoguse osakaal **hajusate heiteallikatega** nagu kohtküte ja transport. Nendes sektorites on õhusaastesse panustajate arv väga suur ning heitkoguse vähendamine keerulisem ning aeganõudvam kui ettevõtte tasandil heidete vähendamise kokkulepete saavutamine.

2023. aastal on välja töötatud Euroopa Liidu perioodi 2021-2027 Euroopa Regionaalarengu Fondist rahastatav meede „Elamute liitumine kaugküttevõrkudega või tahkel kütusel põhineva kütteseadme uuendamine“. Toetuse andmise eesmärk on parandada tiheasustuspiirkondade õhukvaliteeti, asendades tahkel kütusel põhineva kütteseadme taastuenergiaallikat kasutava kütteseadmega või kaugküttega, ning uuendada olemasolevat tahkel kütusel põhinevat kütteseadet, mille tulemusena paraneb elamu küttesüsteemi tuleohutus ning energiaefektiivsus.

Avalikkuse parem teadlikkus heitkoguste tekkesektoritest ning igaühe võimalustest heite vähendamiseks on hädavajalik, et täiendavalt piirata heitkoguseid kohtküttest ja transpordist. Vajalik on Küta õigesti!¹⁵ kampaania jätkamine, et parandada elanike teadmisi efektiivsest kütmisest.

Eestis teostatakse õhukvaliteedi seiret üheksas riiklikus seirejaamas ja andmed on reaalajas kättesaadavad veebilehel www.õhuseire.ee. Probleeme õhusaasteainete piirväärtuste tagamisega pole Eestis olnud. 2023. aastast on rakendamisel Euroopa Liidu perioodi 2021-2027 Euroopa Regionaalarengu Fondist rahastatav meede "Õhukvaliteedi seirevõrgustiku arendamine ja täiendamine ning asukohapõhise terviseriski hinnangute süsteemi loomine".

Euroopa Liidu liikmesriikides peab olema toimiv riiklike struktuure ühendav kütusekvaliteedi juhtimissüsteem ning vedelkütuste kvaliteedi seireprogramm. Eestis teostatakse kütuste kvaliteedinõuete seiret mootorikütustest, sh vedelatest biokütustest ning laevakütustest, sh. kergetest ja rasketest kütteõlidest. Lisaks teostatakse kontrolli katlamajades kasutatavatele kütustele.

2022. aastal tehtud strateegilise **müra** kaardistamise alusel on ligi veerand Tallinna (23,3%) ja kuuendik Tartu (15,5%) elanikest kokkupuutes vähemalt 55 dB liikluse (teeliiklus, raudteeliiklus ja lennuliiklus)

---

¹⁵ [Kohtküte | Kliiministeerium](#)

müraga. Selline kokkupuude suurendab suure häirituse riski umbes 5% Tallinna ja Tartu elanikel. Niisamuti suureneb väiksel määral nendel müratasemetel südame isheemiatõve haigestumuse risk (ligikaudu 250 inimesel). **Halva ruumilise planeerimise** tulemusel tekkinud õhukvaliteedi ja müra probleemide lahendamine on keeruline. Koos eri ametkondadega tuleb leida müra vähendamise võimalusi ja neid ka rakendada.

Enimlevinud **F-gaaside** kasutus maailmas tõuseb kiiresti - 10-12% aastas. Samas Euroopa Liidus kehtib F-gaaside kasutuse vähendamise graafik, millega väheneb turule lastud F-gaaside kogus 79% perioodil 2015–2030. Praegu moodustavad F-gaaside heitkogused 2,5% ELi kasvuhoonegaaside koguheitest, kuid erinevalt teistest kasvuhoonegaaside heitkogustest, mis on võrreldes 1990. aastaga vähenenud, olid F-gaaside heitkogused aastate 1990–2014 vahemikus kahekordistunud. F-gaaside turule laskmise piiramine on otseselt seotud heitkoguste vähenemisega ning kliimaeesmärkide saavutamise, et suudaksime kasvuhoonegaaside heitkoguseid vähendada 55% 2030. aastaks võrreldes 1990. aastaga ning saavutada kliimaneutraalsus 2050. aastaks.

F-gaaside kiire vähendamise tõttu toimub Euroopa Liidu turul **F-gaaside ebaseaduslik kaubandus**.

6. Olulisemad tegevused/sekkumised

Energeetika

2026. aastal jätkatakse 2023. aastal käivitatud uue EL rahastusperioodi (2021–2027) meetmete elluviimisega, mille väljamaksed hakkavad vastavalt taotlusvoorude tulemustele järk-järgult programmis kajastuma ning jätkuvad meetmed, mille rahastusotsus on tehtud, kuid väljamaksed toimuvad vastavalt taotlusvooru tulemustele hiljem:

Toetatakse **rohevesiniku tervikahela väljatöötamist transpordivaldkonnas** ja keemiatööstuse lähteainena 47 miljoni euroga. Toetusmeetme eesmärk on rohevesiniku tervikahelala arendamine taasterahastuse (RRF) kaudu summas 14,5 mln eurot, 32,7 miljoni eurot kaetakse CO₂ vahenditest. Vähem keskkonnahäiringut tekitavale rohevesinikku tarbivale transpordile ülemineku ergutamine. Toetatakse Eesti oludes rohevesiniku kasutuselevõtu väärtusahelat transpordisektoris ja keemiatööstuses: transpordivahendi soetamine koos tankimistaristu ja rohevesiniku tootmisüksuse rajamisega või rajatakse rohevesiniku tootmisüksus ja keemiatööstuse lähteaine tootmisüksus. Eesmärk: Vähem keskkonnahäiringut tekitavale rohevesinikku tarbivale transpordile ülemineku ergutamine. Eesmärgi saavutamiseks rahastatakse rohevesiniku tootmise ja kasutuselevõtu terviklahendust transpordis. Toetust antakse rohevesiniku tervikahela rohevesiniku tervikahela projektile, mille tegevus panustab toetuse eesmärgi ja tulemuse saavutamisse ja mille raames soetatakse transpordivahend koos tankimistaristu ja rohevesiniku tootmisüksuse rajamisega või rajatakse rohevesiniku tootmisüksus ja keemiatööstuse lähteaine tootmisüksus (<https://kik.ee/et/toetatavad-tegevused/rohevesiniku-kasutuselevott-transpordisektoris-ja-keemiatööstuse-lahteainena>).

- Eraldati 38 miljoni euro ulatuses täiendavaid vahendeid üle Eesti **võrgutugevdusteks** elektri jaotusvõrgus, et tõsta jaotusvõrgu läbilaskevõimet, kliimakindlust ning võimekust uusi taastuvelektri tootmisseedmeid võrku liita. Suurem maht taastuvelektri tootmist aitab kaasa elektri turuhinna vähendamisele. Võimaldamaks rohepöördeks vajalikke täiendavaid liitumisi, lähevad need vahendid ennekõike väiksemate tootmisseedmete võrguga liitumise kiiremaks ja soodsamaks muutmiseks. Projekti raames peab Elektrilevi lisama juurde vähemalt 160 MW uut taastuenergia liitumisvõimsust, vähendama rikkeid vähemalt 187 võrra aastas ning ehitama juurde vähemalt 724 km kliimakindlat võrku. Projekt viidi lõpule 2025. a, selle raames

investeeriti võrku 89,5 miljonit eurot, loodi juurde 363 MW ulatuses liitumisvõimsuseid, vähendati rikkeid 532 võrra aastas ning rajati juurde 1545 km elektrivõrku.

- Jätkuvad tööd **ülekandevõrgu tugevdamiseks** (2023. aastal RRF vahenditest eraldatud täiendava 6,2 miljoni euro toel moodustus toetuse kogumahuks 36,2 miljonit eurot), eesmärgiga rohkem taastuenergia tootmisseedmeid võrku liita eelkõige Lääne-Eesti piirkonnas. Töödega on alustatud, nende kogumaksumus koos toetusega on üle 120 miljoni euro ning lõpptähtaeg on 2026. aasta keskpaik. Suurendades ülekandevõrgu läbilaskevõimet toetatakse kliimaneutraalsele elektritootmisele üleminekut, kuid tugevamast ning tormikindlamast võrgust võidavad ka elektritarbijad.
- **Biometaani sisestuspunktide rajamiseks** suunatakse 2 miljonit eurot EL SF struktuurivahendite rahastust. Projekt jätkub 2026. aastal.
- Elluviimisel on meede (kogumahuks 4,24 miljonit eurot) **tööstusaladel taastuvelektri kasutuselevõtu hoogustamine**, mille raames toetatakse elektrivõrguga liitumisi vähemalt 28 MW mahus. Meetme eesmärk on taastuenergia tootmisseedmete võrku ühendamine taasterahastuse (RRF) abil, et hoogustada taastuvelektri tootmisseedmete kasutuselevõttu tööstusaladel ja tööstusega piirnevatel aladel läbi jaotus- või põhivõrguga liitumise toetamise. Taastuvelektri tootmine tööstusalade juures suurendab nende alade atraktiivsust keskkonnateadliku investori silmis ning muudab elektrisüsteemi tõhusamaks (tootmine paikneb tarbimise lähedal). Muudatustel oli positiivne mõju, kuna 2024. aasta detsembri seisuga on kinnitatud 6 projekti 69,9 MW mahus ehk eesmärk 28 MW on täidetud. Liitumiste valmimise lõpptähtaeg 2026. aasta I kvartali lõpp. Suure tõenäosusega valmivad projektid õigeaegselt.
- **Energia salvestamise** meetme piloteerimiseks (kogumahuks 9,38 miljonit eurot) korraldati 2023. aastal esimene voor ja 2024. aastal teine voor. Elluviimisel on 3 soojuse salvestuse projekti, mille soojuse salvestite maht on 23 600 m³ ning toetuse summa 1,467 miljonit eurot. Elluviimisel on 8 elektri salvestuse projekti, mille akusalvestite võimsus kokku on 17,5 MW ja toetuse summa 4 481 204,97 eurot. Projektid viiakse ellu 2026. aasta 1. aprilliks. RRFi rakenduskava muutmiseks on tehtud ettepanekud: soojuse salvestuse eesmärki vähendada 35 000 m³-lt 23 600 m³-ni ja elektri salvestuse eesmärki vastukaaluks suurendada 4 MW-lt 13,5 MW-ni. Uusi soojuse salvestuse voorusi 2026. aastal ei tule ning käimasolevad projektid lõppevad 2026. aasta aprillis.
- **Kaugküttesüsteemide ja katelseadmete renoveerimise ja rajamise toetamine** (sh investeringud keskmise võimsusega põletusseadmetesse ning kaugküttetorustikesse) kogumahuks 22,5 miljonit eurot. 2023. aastal toimusid projekti ettevalmistamisega seotud tegevused, esimesed väljamaksed tehti 2024. aastal. 2025. aasta lõpuks on plaanitud avada sama toetuskeemi muudetud tingimustega teine voor, mille eesmärk on soojuse tootmise seadmete renoveerimise ja rajamise toetamine. 2026. aastal jätkub projektide elluviimine. Toetuse eesmärk on kaugküttesektori arendamine, energiatõhususe tõstmine ning pikemas perspektiivis kaugküttesektori osakaalu suurendamine üldise energiatarbimise valdkonnas. Tegevuse tulemusena väheneb energia lõpptarbimine soojuse efektiivsema tootmise ja edastuse tõttu.
- Otsetoetuse 9L10-IR14-PAENERGY PA Energy projektiga toetatakse energiapoliitika seisukohast prioriteetsete teemade edasiviimist regionaalsel tasandil projektide kaudu (energiajulgeolek, taastuenergia, energiatõhusus). Projekti raames valmistatakse ette Balti riikide ülest elektrituru disaini uuringut ja meetmete paketti, mille tulemus peaks kaasa aitama regionaalse elektri jaeturu kujunemisele, paindlikkuse ja tarbimise juhtimise meetmete välja töötamisele ja rakendamisele. Uuringu peamine eesmärk on analüüsida lähenemist elektri jaeturu reeglite ühtlustamiseks kogu Baltikumis. Eesmärgiks on luua Baltikumi turuosalistele

võrdsed võimalused turutegevust silmas pidades. Suurem tururuum võib vähendada nii poliitilisi kui ka äriske turuosaliste jaoks (tarnijad, varustustevõtjad, reservi pakkujad, tarbijad), samuti soodustab see konkurentsi ja suurendab innovatsiooni.

- **Eesti Taaste- ja vastupidavuskavas taastuenergia kasutuselevõtu kiirendamiseks**¹⁶ kirjeldatud tegevuste elluviimiseks on kliimaministri käskkirjaga määratud RePowerEU projekti elluvijaks Kliimaministeerium ja kaasatud partneriteks Keskkonnaagentuur, Keskkonnaamet, Maa- ja Ruumiamet, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet, Eesti Geoloogiateenistus. RePowerEU projekti esimesed tegevused algasid juba 2022 aastal, kui Keskkonnaagentuur asus otsima tuuleenergiaks sobivaid alasid riigimaal. Projekt kestab kuni 31.08.2026. Kliimaministeerium on projekti koordinaator, aga lisaks viib projektis ellu ka mitmeid konkreetseid tegevusi taastuenergia kasutuselevõtu kiirendamiseks:
  - koostöös Keskkonnaagentuuri, Maa- ja Ruumiameti ning RMKga on riigimaadel kaardistatud tuuleenergia arendamiseks sobivaid alasid. Kaardistuse tulemusel on antud 13 sobivat ala avaliku enampakkumisega tuuleenergia arendajate kasutusse, et tekiks täiendavaid võimalusi tuuleparkidele sobivate asukohtade leidmiseks¹⁷;
  - vastu on võetud seadusemuudatused meretuuleparkide ühendloa loomiseks ja taastuenergia projektide keskkonnamõju hindamise lihtsustamiseks¹⁸,
  - keskkonnamõju ekspertide puuduse lahendamiseks on hangitud koolitusmoodulid keskkonnamõju hindamise juhtekspertidele ja hankimisel Natura 2000 hindamise koolitus,
  - hangitud on keskkonnamõju hindamise juhendmaterjal mõjuhindamiste praktika ühtlustamiseks, ühe teemana käsitletud ka juhised madalsagedusliku müra, sh infraheliga tegelemiseks¹⁹;
  - koostöös Sotsiaalministeeriumi ja Terviseametiga on hangitud analüüs, milles teaduskirjanduse põhjal koostatakse ülevaade tuulikute ja teise elektritootmisviiside võimalike tervisemõjude kohta;
  - hangitud on analüüsid elektri hinna prognooside koostamiseks, meretuuleparkidega seonduvate mõjude analüüsimiseks;
  - loodud on mitmeid võrgustikke KOVide toetamiseks tuuleenergeetika planeeringute läbiviimisel;
  - koostamisel on kaheksa teekaarti, mis toetavad kliimaseadusega kavandatavate eesmärkide elluviimist;
  - EHRi arendustega toetatakse taastuenergia direktiivi muudatustest RED III tulenevalt ühtse kontaktpunkti loomist taastuenergia projektide menetluseks ja meretuulepargi ühendloa menetluse läbiviimiseks;
  - hangitud on kommunikatsioonipartner, kellega oostöös on Keskkonnaportaali loodud taastuenergiat puudutav infoleht, samuti on koostatud voldikuid, virtuaalseminaride sari, lühivideote sari, artiklid, küsitlused ja analüüsid

¹⁶ <https://keskkonnaportaal.ee/et/teemad/taastuenergia/repower.eu>

¹⁷ <https://keskkonnaportaal.ee/et/tuuleenergeetika-arendamiseks-taiendavate-alade-kaardistamine>,
<https://rmk.ee/uudised/uudis/algas-enampakkumine-tuuleenergia-aladele-riigimaal/>,
<https://kliimaministeerium.ee/uudised/riigimaade-tuulealade-oksjoni-tulemusel-avanesid-uued-voimalused-tuulikute-rajamiseks>

¹⁸ <https://www.riigikogu.ee/istungi-ulevaated/riigikogu-vottis-vastu-meretuule-ja-paikese-parkide-rajamist-kiirendava-seaduse/>

¹⁹ <https://keskkonnaportaal.ee/et/teemad/taastuenergia/tuuleenergia/tuuleparkide-keskkonnamoju-hindamise-vordlusanaluus-ja-juhend>

selleks, et leviks teaduspõhine info tuuleenergia kohta, riigi infotelefonile 1247 on lisatud võimekus vastata ka tuuleenergiat puudutavatele küsimustele 20.

2026. aastal jätkuvad järgmised tegevused:

Prioriteetsed suunad energeetikas on varustuskindluse tagamine ning energia lõpphinna konkurentsivõime:

Tegevused:

- Varustuskindluse tagamiseks on loodud 2026. aasta algusest saartalituse võimekuse meede, mis aitab hoida üleval piisavas mahus juhitavaid tootmisvõimsusi, et Eesti saaks hakkama ka saarestunud olukorras.
- 2027. aastast on võimalik saartalituse võimekuse meetme asemel kasutusele võtta strateegiline reserv piisava juhitava võimsuse tagamiseks. Otsus kas minna ühelt meetmelt üle teisele, tuleb teha 2026. aasta jooksul vastavalt sellele kumb meede on ühiskonnale kasulik.
- Jätkuvad juba 2025. aasta jooksul alanud tegevused kriitilise energiataristu vastupanuvõime ja turbe tõstmiseks. Merealuse taristu pilootprojekti Merehunt valmimine. Merealuse taristu parandusvõimekuse tugevdamine läbi kavandatava Merekaru projekti. Maismaataristu tugevdamise tegevused koos Balti riikide ja Poolaga, drooniseire ja tõrje võimekuste loomine kriitiliste energiaobjektide kohale.
- Uue projektina alustati 2024. aastal Eesti kvaternaarisetete geotermaalenergia potentsiaali uuringutega (rahastuse eraldamise CO2 vahenditest mahus 1,25 MEUR). Projekti kestus on alates 2024. a. kuni 2026. a. Projekt nimega Avatar, kasutab kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise tulu. Perioodi 2013–2020 enampakkumisel saadud tulu kasutamise periood lõpeb 30. novembril 2025. a. Perioodi 2021–2030 enampakkumisel saadud tulu kasutamise periood lõpeb 30. novembril 2033. a.
- ERF-i 22,5 miljoni suurusest toetusest kaugküttetaristu investeringuteks on veel kasutamata ca 3,7 miljonit eurot, mis on plaanis suunata uute soojuse tootmise seadmete ehitusse.
- 2026. aastal jätkub 2022. aastal alustatud töö geotermaalenergia uurimis- ja pilootprojektide käivitamiseks (3,8 miljonit eurot). 2024. a valmis geotermaalenergia pilootjaam soojusenergia saamiseks Tiskres. 2025. a valmisid pilootjaamad Tiskres ja Roosna-Allikul, tööd jätkuvad Arbaveres.
- Geotermaalenergia arendamine
Eesmärk: Geotermaalenergiast soojuse tootmise pilootprojektide läbiviimine.
2025. aastal jätkus 2022. aastal alustatud töö projekti „Geoenest“ raames geotermaalenergia uurimis- ja pilootprojektide käivitamiseks (summas 3,8 milj eurot) ning 2024. a alustatud kvaternaarisetete geotermaalenergia kasutamise pilootprojekti „AVATAR“ tööd (projekti maksumus 1,25 mlj eurot). 2026. aastal jätkub projekti „Geoenest“ pilootjaamade töö jälgimine ja analüüs. „AVATAR“ projekti raames toimub 2026. aastal katsejaama rajamine Lõuna-Eestis.
- Taastuvelektri vähempakkumise läbiviimine maismaatuulele. Tegevus aitab kaasa elektri hinna madalamaks toomisele.
- Elektrivõrguga liitumise regulatsiooni muutuseks vajalike regulatsioonide muutmise lõpetamine.
- Salvestusturu ja tarbimise juhtimise turu elavdamine ning sellega seotud regulatsiooni muutmise lõpetamine ja tarbimise juhtimise turumudeli rakendamine päev-ette turul. Tegevus

²⁰ <https://keskkonnaportaal.ee/et/teemad/taastuenergia>

aitab kaasa elektri turuhinna madalamaks toomisele, kuna toob alla hinnatippe, vähendab elektri hinna volatiilsust ja võimaldab rohkem taastuenergia süsteemi integreerida.

- Elektriturudirektiivi uue versiooni ülevõtmine riigisisesse õigusesse sealhulgas elektri jagamise regulatsiooni kehtestamine, aitab kaasa elektriturulavdamisele ja tarbijate ning väiketootjate paremale kaasatusele ja võimalusele oma elektrikulusid efektiivsemalt juhtida.
- Kaugkütte regulatsiooni muutmise vajaduse analüüs ja vajadusel muutmine ja rakendamine.
- Elektri hulgiturude järelevalvega seotud sätete uuendamise lõpuleviimine.
- Gaasiturgu käsitleva direktiivi uue versiooni ülevõtmine riigisisesse õigusesse.
- Taastuenergia direktiivi uue versiooni ülevõtmine riigisisesse õigusesse.
- Elektrituru arengut käsitleva direktiivi uue versiooni teise osa ülevõtmine riigisisesse õigusesse.
- RRF meetmete jätkamine ning rakendamine.

Maavarad

- **Maapõue kasutamise ja maapõueressurssidega seotud teave** tuleb hoida kättesaadavana, selleks on vajalik hoida ajakohasena riigi infosüsteemi kuuluvad andmekogud Eesti Geoloogiafond (sh rajada selleks vajalik arhiivihooned) ning uuendada maavarade register koos kaardiandmestikuga.
- **Riigi kohustus jäänud kaevandatud maa ja maapõue korrastamise korraldamine** (alkaevandatud alad, karjäärid ja turbatootmisalad). Jätkub ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava 2021–2027 poliitikaeesmärgi „Õiglane üleminek“ tegevuse „Nõukogude perioodil suletud kaevanduste varingute ja vajumite likvideerimine“ ja „Kaevandamisega rikunud ja mahajäetud ehitusmaavarade karjääride korrastamine“ projektide elluviimine ning meetme „Ring- ja ressursitõhusale majandusele ülemineku edendamine“ raames maavarade kaevandamise ja töötlemise pärandmõjude likvideerimine. Kaevandamisega seotud materjali sh tööstusjäätmete järelhoolduse ja -seire korraldamine, samuti kaevandamisjäätmetega seotud muude tegevuste korraldamine (Kiviõli ja Kohtla Järve tööstusjäätmete ja poolkoki prügilate hooldusega seotud tegevused, Kukruse aherainemäe seire).
- **Kriitiliste toormete uuringute ja kasutamise poliitika kujundamine**, rahvusvahelistes kriitiliste toormete töögruppides (IEA, RMSG, MSP) osalemine.
- Uute tulevikumajanduse jaoks vajalike maavarade kasutusvõimaluste loomine, milleks täiendatakse maapõueseadust maavarade kontsessioonimehhanismi võimaluse sisetoomisega.
- Maapõueressursside uurimise ja kaevandamise strateegiline planeerimine.
- Maapõueressursside uurimise ja väärindamise alases TA tegevuses osalemine (ressursside väärindamise teekaardid, Eesti Geoloogiateenistuse (EGT) ja teised TA uuringud, 2023–2026).
- Fokuseeritud maapõueuuringute raames alustati 2024. aastal ja kestab kuni 2026. aastani Eesti Geoloogiateenistuse poolt läbiviidav **fosforiidi ja kaasnevate ressursside teadus- ja arendustegevustele suunatud uuring** 6, 1 miljoni euro ulatuses.

Välisõhk

- Teatavate õhusaasteainete heitkoguste vähendamise riikliku programmi aastateks 2020–2030 uuendamine ja rakendamine õhukvaliteedi parandamiseks.
- Toetatakse elamute liitumist kaugküttevõrkudega või tahkel kütusel põhineva kütteseadme uuendamist. EL toetus on 9,7 miljonit eurot kuni 31.12.2029. 2026. aastal on plaanitud EL toetust kasutada 1,3 mln eurot.

- Toimub õhukvaliteedi seirevõrgustiku arendamine ja täiendamine ning asukohapõhise terviseriski hinnangute süsteemi loomine 14,3 miljoni euroga. EL toetus on 10 miljonit eurot kuni 31.12.2029.
- Välisõhu saasteainete heitkoguste **inventuurimetoodikate täiendamine**.
- Avalikkuse **teadlikkuse tõstmine** müra- ja õhuvaldkonnas.
- Projekti „Keskkonnakaitseluba 3.0“ raames **õhusaastelubade süsteemi uuenduse** elluviimine.
- F-gaaside taasväärtustamise võimekuse loomine.

7. Programmi tegevused ja teenused

Järgnevalt on välja toodud programmi tegevused ja nende elluviimiseks kavandatud olulisemad plaanid.

Teenuste detailne kirjeldus on kajastatud lisas 1.

Meede 1 ENERGIAVARUSTUSE TAGAMINE JA ENERGIATURU KORRALDUS

Eesmärk: Energiamaajandus panustab Eesti majanduse konkurentsivõimesse läbi tagatud varustuskindluse, turupõhise lõpptarbija elektrihindade ja keskkonnahoidlike lahenduste kasutamise.

2026. aastal jätkatakse järgnevate tegevustega: elektrivarustuses jaotus- ja ülekandevõrgu arengukavade täiendamine, saartalituse võimekuse meetmelt vajadusel ettevalmistus reservvõimsuse mehhanismile üleminekuks 2027. aastal ja vastavate hangete korraldamine ning elektriga ja gaasiga seotud regulatsioonide muutmine sh EL regulatsioonide ülevõtmine, salvestuse ja tarbimise juhtimise regulatsiooni muudatuste jõustumine, kaugkütte regulatsiooni analüüs ja vajadusel muutmine, merelause taristu seirevõimekuse loomine, merealuse taristu parandusvõimekuse regionaalne loomine, energiataristu turbevõimekuste ja hukukindluse suurendamine. Olulise töösuunana minnakse edasi elektrisüsteemi juhitavate tootmisvõimsuste hankimiseks vajalike töövoogudega, s.h võimsusmehhanismi ettevalmistamine koos Elering AS-ga.

Aastatel 2026-2030 viiakse lõpule jätkutegevused elektrivarustuses Mandri-Euroopaga sünkroniseerimise projektile (sh taristu vastupanuvõime tõstmine), tugevdatakse võrke, muudetakse regulatsioone tarbimise juhtimise, salvestuse ja elektri jagamise käivitamiseks, töötatakse välja uut võimsust toova pikemaajalise reservvõimsuse mehhanism; hoitakse gaasivarustuses gaasivaru, tuuakse turule maagaasi kõrvale ja asendamiseks muud lahendused; hoogustatakse soojusmajanduses heitsoojuse, soojuspumpade ja soojussalvestuse kasutusele võtmist, sh kaugküttes sümbioosis gaasi ja elektrivõrguga, renoveeritakse kaugküttevõrku.

Programmi tegevus 1.1 Energiavarustuse tagamine

Eesmärk: Elektri- ja gaasivarustuskindluse kvaliteedi ning konkurentsivõimelise hinna tagamine. Kaugkütte soodne hind on jõukohane kõigile tarbijatele, kaugkütet toodetakse jätkusuutlikult ja keskkonnasõbralikult. Kaugküte on tagatud ka kõige külmemal kütteperioodil.

Elektrivarustuse tagamiseks toimub pidev suhtlus turuosalistega, elektrituru-alaste õigusaktide väljatöötamine ja uuendamine (sh direktiivide ülevõtmine), regionaalne ning rahvusvaheline koostöö energiamaajanduse valdkonnas. Osaledes EL-i otsustusprotsessides seistakse Eesti seisukohtade eest elektrituru-alaste õigusaktide menetlemisel. Salvestusturu arendamine ja tarbimise juhtimise

edendamine, mis üheltpoolt suurendab süsteemi varustuskindlust, aitab kaasa ka turuhinna hinnatippude ja hinna volatiilsuse vähendamisele ning võimaldades ka rohkem taastuenergiat elektrisüsteemi lisada. Seeläbi aitab kaasa otseselt konkurentsivõimelisema elektrihinna tagamises. 2026. aastal võetakse kasutusele juhitavate võimsuste piisavas mahus tagamiseks uus varustuskindluse meede – saartalituse võimekuse tagamise meede. Lisaks tegeletakse aktiivselt kriitilise energiataristu vastupanuvõime tõstmisega.

Gaasimajanduse ja transpordikütuste eesmärgid saavutatakse peamiselt õigusraamistikuga kaudu.

Soojusmajanduse valdkonda juhitakse kaugkütteturu õigusliku raamistikuga, lähtudes siseriiklikest eesmärkidest (ENMAK) ja ELi seadusandlusest. Regulatsiooni kohaselt peab soojusettevõtja tagama, et kaod soojusvõrgus oleksid minimaalsed. Õigusloome motiveerib soojusettevõtjat võtma kasutusele piisavad meetmed selleks, et kaugküttevõrgus oleks kasutusel piisavalt palju taastuvaid energiallikaid ja soojuskadu võrkudes oleks minimaalne.

Tabel 4. Programmi tegevuse energiavarustuse tagamine mõõdikud

Mõõdik*/Sihttase	Tegelik (2024)	2026	2027	2028	2029
Jaotusvõrgus katkestuste keskmine kogukestus tarbimiskoha kohta aastas (minutites) Allikas: Konkurentsiamet	134,3	<150	<150	<150	<150
Gaasituru konsentreeritus (HHI) (kodutarbijate osas) Allikas: Konkurentsiamet	4300	3500	3000	3000	3000
Andmata jäänud energia maksimaalne kogus ülekandevõrgus, MWh Allikas: Elering AS	0	4500	4500	4500	4500
Eesti on ühendatud Kesk-Euroopa sünkroonala (jah/ei) Allikas: Elering AS	Teostatud 08.02.2025	teostatud	Jah	Jah	Jah
Energia infrastruktuuri N-1 kriteerium on täidetud (jah/ei) Allikas: Elering AS	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah
Tagatud transpordikütuste varustuskindlus ja tõhus turukorraldus Allikas: EVK	Täidetud	Täidetud	Täidetud	Täidetud	Täidetud
Tagatud on piisav maht juhitavat võimsust	Täidetud	Täidetud	Täidetud	Täidetud	Täidetud

* Tegemist on ENMAK 2030 eesmärkidest ja meetmetest lähtuvate mõõdikutega.

Programmi täitmiseks oluliste mõõdikute kirjeldused:

Jaotusvõrgus riketest põhjustatud katkestuste kogukestus minutides tarbimiskoha kohta aastas ehk SAIDI näitab elektrivõrgus võrguteenuse tagamise kvaliteeti. Mida väiksem on number, seda kvaliteetsemalt ja väiksema katkestuste ajaga on suutnud jaotusvõrk klientidele elektrivarustatust tagada. Energiamaajanduse arengukavaga aastani 2035 plaanitakse seada SAIDI 2035. aasta eesmärgiks jõuda elektrikatkestuste kestuses viie aasta keskmisena tasemele alla 120 min aastas alates 2035. aastast. 2026. a sihttase arvestab jaotusvõrguettevõtjate võimekust teenuse kvaliteeti senise investimisplaanialusel täita.

Gaasituru kontsentreeritus (HHI) kodutarbijate osas näitab kodutarbijatele pakutava gaasimüügituru kontsentreeritust ja annab hinnangu kui tugev on konkurents antud turul. HHI alla 1500 näitab, et turul on konkurents väga tugev, vahemik 1500-2500 näitab mõõdukat kontsentreeritust ja sellest kõrgemad numbrid, et turg on pigem kontsentreeritud. Eesmärk on liikuda HHI tasemega allapoole, et turul oleks suurem konkurents. Gaasituru olukorra paranemiseks uuendatakse 2025. ja 2026. aastal maagaasiseadust millega võetakse ka üle uue gaasi- ja vesinikuturu direktiiv.

Möödik "Andmata jäänud energia maksimaalne kogus ülekandevõrgus" kirjeldab energiakogust, mida ei suudeta tarbijatele tarnida. Selline olukord võib tekkida rikete, aga ka tootmispuudujääkide korral ning annab seeläbi hinnangu varustuskindluse normi täitmise osas Eestis. Varustuskindluse normi vastu hindab süsteemihaldur iga-aastaselt süsteemi olukorda kuni 10 aastat ette, et oleks tagatud piisavas mahus juhitavaid võimsusi normi tagamiseks. 2025. aasta jooksul on kavas lõpule viia strateegilise reservi riigiabi loa taotluse protsess, mis võimaldaks vajadusel 2027. aastast võtta kasutusele võimsusmehhanism strateegilise reservi näol, mis aitab tagada varustuskindluse normi. 2026. aasta jooksul toimub strateegilise reservi tingimuste detailne väljatöötamine, vajadusel ka seadusandlikud muudatused. 2026. aasta algusest võetakse kasutusele saartalituse tagamise meede, mille abil tagatakse piisava juhitavad võimsuse tööhoidmine.

Eesti on 2025. aasta 8. veebruarist sünkroniseeritud Mandri-Euroopa sünkroonalaga ja ühendused Venemaaga on likvideeritud. Sünkroniseerimise projekt siiski jätkub 2026. aastal kriitilise taristu tugevdamise projekti kaudu, millele on esitatud rahastustaotlus Euroopa Ühenduse Rahastu (CEF) energeetikavaldkonna taotlusvooru 2025. aasta septembris ning mis on leidnud ka positiivse otsuse. Seoses selle projektiga 2026. aastal olla vajalikud õigusaktide muudatused ning süsteemihaldurit toetavad tegevused koostöös Balti, Poola ja Soomega taristu vastupanuvõimekuste tõstmisel.

Energia infrastruktuuri N-1 kriteeriumi täitmine tähendab, et elektrisüsteem peab ilma häiringuteta hakkama saama suurima elemendi väljalülitumisega (Eestis on suurim elektrisüsteemi element Estlink 2 mahus 650 MW). Eesti elektrisüsteem on seda kriteeriumit täitnud ja peab täitma ka jätkuvalt. Selle täitmiseks peab süsteemihaldur hoidma piisavalt reserve, mida hoitakse Balti süsteemihalduritega ühiselt, et optimeerida kulude jaotust.

Vedelkütuse varustuskindlus on tagatud vedelkütusevaru seadusega. Selle kohaselt tuleb hoida 90 päeva tavatarbimisele vastav bensiini-, diisli- ja lennukikütuse varu, millest ca 87% paikneb Eestis. Transpordikütuste turu tõhusa toimimise tagavad vedelkütuse seadus ja alamõigusaktid.

Olulisemad tegevused:

- 2026. aastal jätkub kaugkütte regulatsiooni muudatuste kaardistamine ning perioodil 2026-2030 rakendamine (vajadusel muutmine).
- 2026. a viiakse lõpuni taaste- ja vastupidavusrahastust kaasrahastatavad põhi- ja jaotusvõrgu investeeringud (investeeringutoetuste kogumaht on 36,2 mln eurot, 2026. aastaks on planeeritud 4,2 mln eurot). Investeeringud aitavad Eesti energiasüsteemi moderniseerida ning suurendada uute tootmisseadmete võrguga liitmise võimekust. Samuti suureneb võrgu vastupidavus ilmastikuoludele. Lisaks viiakse lõpuni taaste- ja vastupidavuskavast toetatavad vesiniku terviktehnoloogiate arendamise projektid, mis on seotud vesiniku kui tooraine tootmisega ja vesiniku tanklate rajamisega.
- 2026. a jätkatakse soojuse tootmise seadmete ehituse ja renoveerimise ning soojustorustike ehituse toetamist. Toetuse jagamise eesmärgiks on suurendada kaugküttesüsteemides energia kasutamise efektiivsust ja vähendada põletusseadmest pärinevate saasteainete heitkogust.

Meede 2 TAASTUVENERGIA OSAKAALU SUURENDAMINE LÕPPTARBIMISES

Eesmärk: Taastuvenergie üleminek on seotud energia tootmise, ülekande, tarbimise, turgude ja seotud majandussektorite reformiga, mille tulemusel väheneb CO₂ heide, paranevad

energiajulgeolek ning energia kättesaadavus. Tagatud on transpordikütuste turgu ja vedelkütuse varu reguleeritud õiguslik keskkond vastavalt siseriiklikele eesmärkidele ja EL õigusele. Eesmärged viiakse ellu võimalikult turupõhiselt ja taskukohasel moel.

Taastuenergia osakaalu suurendatakse kooskõlas kehtiva siseriikliku ja rahvusvahelise seadusandluse ning ENMAK-iga. Tuule- ja päikeseenergia ühes salvestusega aitavad saavutada kliimaeesmärgid ja vähendada elektrituruhindu.

Programmi tegevus 2.1 Taastuenergia osakaalu suurendamine lõpptarbimises

Eesmärk: Eesti taastuenergia on võrreldes teiste energialiikidega konkurentsivõimeline ning suurendab riigi energiajulgeolekut. Taastuenergia osakaal kasvab lõpp- ning primaarenergia tarbimises, kasutades selleks parimat võimalikku tehnikat, majanduslikult mõistlikke lahendusi ning võttes arvesse säästva arengu printsiipe.

Programmi tegevuse eesmärgi täitmiseks on vajalik rajada täiendavaid taastuvelektri tootmisvõimsusi ja kiirendada taastuvelektri kasutuselevõttu.

Eesmärk on võimalikult suures mahus turupõhiselt lisanduva taastuvelektri tootmise ja tarbimise omavaheline sidumine. Selleks kaardistatakse ja seiratakse tuuleenergia tootmisvõimsuste lisandumist maismaal ja merel. Eemaldatakse takistusi tootmisvõimsuste rajamisel ning kiirendatakse taastuenergia kasutuselevõtu protsesse.

2025. aastal tehti ettevalmistusi selleks, et saaks välja kuulutada uue taastuvelektri vähempakkumise maismaal mahus 1 TWh (suurendamise võimalusega kuni 2 TWh-ni).

Soojuse tõhusamaks tootmiseks viiakse katlad üle efektiivsematele kütustele või vahetatakse/renoveeritakse need kasutuskütust muutmata. Vajadusel minnakse üle lokaal- või kohtkütusele, lisaks installeeritakse üha enam efektiivseid soojuspumpasid, mis panustavad hoonete energiatõhususse ja taastuenergia eesmärkidesse. Elektrienergia tootmise arendamiseks suletakse vajadusel keskkonnanõuetele mittevastavad ja olulise süsinikuintensiivsusega tootmisvõimsused. Olulist rolli juhitava baasvõimsuse ja soojatarbimise katmisel mängivad biomassil töötavad elektrijaamad. Skoopi kuuluvad seadusandluse muutmine taastuvelektri osakaalu suurendamiseks, tootmisvõimsuste piisavuse tagamiseks koos välisühendustega (N-1 kriteeriumi täitmine), olemasolevates elektrijaamades kasutatavate kütuste valiku võimaluste suurendamine (sh biokütuste kasutamine), elutähtsate teenuste toimepidevuse kindlustamine ning teadus- ja arendustegevus.

Tabel 5. Programmi tegevuse taastuenergia osakaalu suurendamine lõpptarbimises mõõdikud ja sihttasemed

Mõõdik*/Sihttase	Tegelik (2023)	2026	2027	2028	2029
Taastuvate energiaallikate osatähtsus soojuse ja jahutuse summaarsest lõpptarbimisest, % Allikas: Eurostat	67,00%	68,00%	68,00%	69,00%	69,00%
Taastuvate energiaallikate osatähtsus elektrienergia summaarsest lõpptarbimisest, % Allikas: Eurostat	31,85%	43,00%	43,00%	47,00%	47,00%

Taastuvate energiaallikate osatähtsus energia summaarsest lõpptarbimisest transpordisektoris, % Allikas: Eurostat	9,07%	7,5%	7,5%	8,5%	8,5%
Taastuvate energiaallikate osatähtsus energia summaarsest lõpptarbimisest, % Allikas: Eurostat	40,95%	38,00%	47,00%	47,00%	49,00%

* Tegemist on ENMAK 2030 eesmärkidest ja meetmetest lähtuvate mõõdikutega.

Mõõdikud näitavad kui suure osa moodustab Eestis toodetud taastuvenergia summaarsest lõpptarbimisest. Mõõdikute abil seiratakse taastuvenergia tootmise edusamme Eestis. Energiamaajanduse arengukavas aastani 2035 kavandatakse kasutusele võtta mõõdikuna puhta energia osatähtsus. Viimased Eurostati andmed pärinevad 2023. aastast, mistõttu kuvatakse viimast mõõdiku tegelikku taset 2023. aasta seisuga.

Mõõdiku „Taastuvate energiaallikate osatähtsus elektrienergia summaarsest lõpptarbimisest, %“ väiksemad sihttasemed võrreldes programmiga 2025-2028 tulenevad asjaolust, et tuuleenergia arendused ei ole valminud esialgselt prognoositud ajakavas. Samas, programmis 2023-2026 oli 2023. aasta sihttasemeks kavandatud 27%, kuid tegelikkuses täitus sihttase ligi 5% varuga.

Mõõdiku „Taastuvate energiaallikate osatähtsus energia summaarsest lõpptarbimisest transpordisektoris, %“ sihttaseme muutus tuleneb asjaolust, et varasemalt kavandatud vedelkütuse seaduse muudatus ei hõlma taastuvkütuse kohustuse kasvu sellise trajektooriga.

Mõõdiku „Taastuvate energiaallikate osatähtsus energia summaarsest lõpptarbimisest, %“ sihttaseme muutus tuleneb mõõdikute „Taastuvate energiaallikate osatähtsus elektrienergia summaarsest lõpptarbimisest, %“ ja „Taastuvate energiaallikate osatähtsus energia summaarsest lõpptarbimisest transpordisektoris, %“ sihttasemete muutusest.

Olulisemad tegevused:

- Taastuvenergia arendamiseks toimub pidev suhtlus turuosalistega, taastuvenergia-alaste õigusaktide väljatöötamine ja uuendamine (sh direktiivide ülevõtmine), regionaalne ning rahvusvaheline koostöö taastuvenergia valdkonnas. Osaledes EL-i otsustusprotsessides seistakse Eesti seisukohtade eest taastuvenergia-alaste õigusaktide menetlemisel. Töötatakse välja taastuvenergiaga seotud arengudokumendid ning riiklikud meetmed.
- 2026. aastal võetakse riigi õigusesse üle taastuvenergia direktiiv, mille alusel on kokku pandud mahukas muudatuste pakett, mille raames muu hulgas kiirendatakse taastuvenergia loamenetlusi.
- Taastuvelektri tootmise suurendamiseks on vajalik rajada täiendavaid taastuvelektri tootmisvõimsusi ja kiirendada taastuvelektri kasutuselevõttu. Eesmärk on võimalikult suures mahus turupõhiselt lisanduva taastuvelektri tootmise ja tarbimise omavaheline sidumine. Selleks kaardistatakse ja seiratakse tuuleenergia tootmisvõimsuste lisandumist maismaal ja merel. Eemaldatakse takistusi tootmisvõimsuste rajamisel ning kiirendatakse taastuvenergia kasutuselevõtu protsesse, millesse panustab taaste- ja vastupidavuskava projekt RePowerEU.
- 2025. aastal tehti ettevalmistusi selleks, et välja kuulutada kuues taastuvelektri vähempakkumine. Vähempakkumise raames on oodatud lisanduma maismaale 1 TWh/a, suurendamise võimalusega kuni 2 TWh/a mahus taastuvelektrit, mis panustab taastuvenergia eesmärkide täitmisesse. 2026. a viiakse see vähempakkumine läbi.

- Taastuvas energiaallikast toodetud kütuste tootmise suurendamiseks avatakse 2026. aasta alguses biometaani gaasi ülekandevõrku sisestamiseks sisestuspunktide rajamise meede, mille eesmärk on biometaani sisestamise maagaasi võrku suurendada ja seeläbi tekitada täiendavat turgu biometaanitoodangu järele.
- Soojuse tõhusamaks tootmiseks viiakse katlad üle efektiivsematele kütustele või vahetatakse/renoveeritakse need kasutuskütust muutmata. Vajadusel minnakse üle lokaal- või kohtkütusele, lisaks installeeritakse üha enam efektiivseid soojuspumpasid, mis panustavad hoonete energiatõhususse ja taastuvenergia eesmärkidesse. Elektrienergia tootmise arendamiseks suletakse vajadusel keskkonnanõuetele mittevastavad ja olulise süsinikuintensiivsusega tootmisvõimsused. Oluline roll on juhitava baasvõimsuse ja soojatarbimise katmisel biomassil töötavad elektrijaamad. Tegevuste hulka kuuluvad regulatsiooni muutmine taastuvelektri osakaalu suurendamiseks, olemasolevates elektrijaamades kasutatavate kütuste valiku võimaluste suurendamine (sh biokütuste kasutamine) ja elutähtsate teenuste toimepidevuse kindlustamine. 2026. aastal võetakse riigi õigusesse üle energiatõhususe direktiivi raames kaugkütte sektorit mõjutav regulatsioon, mille eesmärk on suurendada sektori energiatõhusust ja taastuvenergia osakaalu.

Meede 3 MAAPÕUERESSURSSIDE UURIMINE JA KASUTAMINE

Eesmärk: Tagada maapõueressursside teaduspõhine riigi majanduskasvule suunatud ressursitõhus haldamine ja kasutus.

Oodatav tulemus: Eesti maapõueressursse uuritakse ja kasutatakse teaduspõhiselt, võimalikult keskkonnahoidlikult ja ressursitõhusalt riigi majanduskasvu silmas pidades. Oodatavat tulemust aitavad oma teenuste kaudu saavutada Eesti Geoloogiateenistus ja Keskkonnaamet.

Programmi tegevus 3.1. Maapõueressursside uurimine, kasutamine ja geoloogia alane kompetents

Eesmärk: Maapõue ja seal leiduvaid loodusvarasid uuritakse ning kasutatakse Eesti ühiskonnale võimalikult suurt väärtust looval moel, arvestades keskkonnavalasid, sotsiaalseid, majanduslikke, geoloogilisi ja julgeoleku aspekte. Informatsiooni kogumiseks ja nende kasutuselevõtuks ning maksimaalseks väärindamiseks vajalikke uurimistöid teha mahus ja suundades, mis tagavad piisava teadmisaasi; korraldada maapõuealase info kogumist, säilitamist ja kättesaadavust parimal moel ja teha põhjendatud ulatuses avalikult kättesaadavaks.

Eesmärgi saavutamiseks kujundatakse maapõue uurimise ja kasutamise poliitikat, koostatakse valdkonnanalüüse ning määratletakse riigi huvi maapõueressursside võimalikuks kasutuselevõtuks. Kaevandamisega seotud materjali sh tööstusjäätmete järelhoolduse ja -seire korraldamine, samuti kaevandamisjäätmega seotud muude tegevuste korraldamine (nt Kiviõli, Kohtla-Järve tööstusjäätmete ja poolkoksi prügilate hooldusega seotud tegevused, Kukruse aherainemäe seire). Olulise osa tegevusest moodustab maapõueressursside kompleksne teadmiste põhine uurimine. Eesmärgi saavutamiseks teostatakse kompleksset geoloogilist baaskaardistamist ning maapõuega seotud fookuseeritud uurimistöid. Tagatakse parimad võimalikud geoloogilise informatsiooni uurimis- ja säilitamistingimused ja tegeletakse pidevalt avalikkuse teavitamisega maapõue temaatika

võimalustest, väljakutsetest ning riskidest, kooskõlastatakse maapõue seisundit ja kasutamist mõjutavaid tegevusi sh planeeringuid. Eesmärki aitab oma teenuste kaudu saavutada Eesti Geoloogiateenistus.

Peamised väljakutsed, mida tegevuse all adresseeritakse:

- Teadmisaasi suurendatakse eelistatult suure majandusliku potentsiaaliga maapõueressursside valdkondades;
- maapõueressursside majandamine: arvestatakse sotsiaalmajandusliku olukorraga ning leevendatakse seonduvaid negatiivseid mõjusid;
- maapõueressursside kasutuse suunamine: tagatakse ringmajanduse põhimõtetest lähtuvalt ressursside võimalikult suure lisandväärtusega ning säästlik kasutamine minimaalsete kadude ja minimaalsete jäätmetega. Tagatakse tõhus ressursikasutus;
- maapõueressursside kasutamine: informatsiooni kogumiseks ja nende kasutuselevõtuks ning maksimaalseks väärimiseks vajalikke uurimistöid tehakse mahus ja suundades, mis tagavad piisava teadmisaasi;
- maapõuealase info kogumine, säilitamine ja kättesaadavus: korraldatud parimal moel ja on põhjendatud ulatuses avalikult kättesaadav.

Tabel 6. Programmi tegevuse maapõueressursside uurimine, kasutamine ja geoloogia alane kompetents mõõdikud ja sihttasemed

Mõõdik/Sihttase	Tegelik (2024)	2026 (sihttase)	2027 (sihttase)	2028 (sihttase)	2029 (sihttase)
Maapõueressursside uurimine ja kasutamine on jätkusuutlik ja koordineeritud (jah/ei) Allikas: Kliimaministeerium, Eesti Geoloogiateenistus	Jah	Jah	Jah	Jah	Jah

Maapõueressurssidena käsitletakse nii maavarasid, mida vajame igapäevaselt nagu näiteks ehitusmaavarad kui ka neid, mida me praegu ei kasuta, aga mis võivad pakkuda majanduslikku huvi tulevikus väärtusliku toormena. Selleks, et mõlema suuna jätkusuutlikkus oleks tagatud, on vajalik tegeleda uuringutega järjepidevalt ja koordineeritult. Ehitusmaavarade puhul tuleb silmas pidada varustuskindlust, mida kahjuks ei saa Eesti kohta tervikuna käsitleda, kuna vajadus ja geoloogilised tingimused erinevad suures plaanis. Seega tähendab toodud mõõdiku kontekstis see seda, et ehitusmaavarade varustuskindlus peab olema tagatud tsentraalselt koordineeritud jätkusuutliku uurimise ja kasutamise võimaldamisega. Lisaks eelpoolnimetatud ressurssidele on jätkusuutlikkus ning teadmispõhine uurimise ja kasutamise koordineerimine aktuaalne selliste ressursside puhul, mis on olemuselt fossiilsed ning minetamas oma olulisust riigi ja maailma majanduses.

Olulisemad tegevused:

- Osa tegevusest moodustab kaevandamisega seotud materjali sh tööstusjäätmete järelhoolduse ja -seire korraldamine, samuti kaevandamisjäätmetega seotud muude tegevuste korraldamine (nt Kiviõli, Kohtla-Järve tööstusjäätmete ja poolkoksi prügilate hooldusega seotud tegevused, Kukruse aherainemäe seire).
- Lisaks tegeletakse maapõueressursside kompleksse teadmispõhise uurimisega ja maavarade teabe haldamise ning süstematiseerimisega, et oleks võimalik määratleda riigi huvi maapõueressursside kasutuselevõtuks. Selleks teostatakse kompleksset geoloogilist

baaskaardistamist ning maapõuega seotud fookuseeritud uurimistöid. Tagatakse parimad võimalikud geoloogilise informatsiooni uurimis- ja säilitamistingimused ja tegeletakse pidevalt avalikkuse teavitamisega maapõue temaatika võimalustest, väljakutsetest ning riskidest, kooskõlastatakse maapõue seisundit ja kasutamist mõjutavaid tegevusi sh planeeringuid.

Meede 4 ÕHUKVALITEEDI PARENDAMINE

Eesmärk: Õhukvaliteedi tagamiseks on siseriiklikult tagatud vastavus rahvusvaheliste ja Euroopa Liidu õigusaktide nõuetele, õhuseire teostatud ja avalikkust teavitatud.

Eesmärgi täitmiseks tagatakse õhu, müra ja kütuse valdkonna õigusraamistik ja õigusaktide rakendamine. Tehakse pidevat ja perioodilist seiret, analüüse, koostatakse ja esitatakse rahvusvahelisi aruandeid, teostatakse riiklikku järelevalvet, käitaja tegevus kas registreeritakse või antakse õhusaaste luba.

Välisõhu kaitse valdkonna eesmärk on peamiselt inimtegevuse mõju piiramine ja vähendamine, et tagada puhas keskkond ja inimeste hea tervis. Välisõhku iseloomustab tema kvaliteet, mida reguleerivad otseselt ja kaudsemalt riigisisese, Euroopa Liidu ja teised rahvusvahelised õigusaktid ning Maailma Terviseorganisatsiooni soovitused.

Välisõhu kvaliteeti tagatakse ka läbi konkreetsete toetusmeetmete, mille eesmärk on saasteainete ja müra vähendamine ning läbi teavituste inimeste teadlikkuse tõstmine. Välisõhu kaitse valdkond on seotud mitmete teiste keskkonnavaldkondadega, eelkõige ringmajanduse, keskkonnakorralduse ning kliimapolitikaga. Tõhusam välisõhu kaitse aitab kaasa kliimaeesmärkide saavutamisele ning toetab innovatsiooni.

Kuna energeetikas ja tööstuses on järjepidevalt vähendatud õhusaasteainete heitkoguseid, seondub aina suurem heitkoguse osakaal hajusate heiteallikatega nagu kohtküte ja transport. 36% Eestis tekkivatest eriti peenetest osakestest (PM_{2,5}), 48% mustast süsinikust, 14% lenduvatest orgaanilistest ühenditest ja 78% benzo(a)püreenist eraldub koduahjustest. Maanteeliiklusega on seotud 31% lämmastikoksiididest, 6% lenduvatest orgaanilistest ühenditest ning 7% eriti peente osakeste heitkogusest. Nendes sektorites on õhusaastesse panustajate arv väga suur ning heitkoguse vähendamine keerulisem ning aeganõudvam kui ettevõtte tasandil heidete vähendamise kokkulepete saavutamine.

Programmi tegevus 4.1 õhukvaliteedi parendamine

Eesmärk: Parandada õhukvaliteeti, teostada mõõtekampaaniaid, arendada riiklikku seirevõrgustikku ja tõsta elanike teadlikkust saasteainetest ning nende terviseriskidest.

Energeetikas ja tööstuses on järjepidevalt vähendatud õhusaasteainete heitkoguseid. Seoses sellega seondub aina suurem heitkoguse osakaal hajusate heiteallikatega nagu kohtküte ja transport. Oluline on leida nendes sektorites saasteainete vähendamise meetmeid. Ajakohastada ja laiendada riiklikku seirevõrgustikku, et katta mõõtmistega suuremat osa riigi territooriumist ja seeläbi pakkuda elanikkonnale asukohapõhisemat seireinfot. Elanikele arusaadava seose loomine terviseriski ja õhuheidete vahel ning selle läbi käitumise mõjutamine (näiteks elanike kütmişarjumuste muutmine) ja seeläbi heitkoguste vähendamine madala süsinikuheitega küttesüsteemide eelistamise ja energiatõhususe parandamise kaudu.

Tabel 7. Programmi tegevuse õhukvaliteedi parendamine mõõdikud ja sihttasemed

Mõõdik/Sihttase	Tegelik (2024)	2026	2027	2028	2029
Meetmes uuendatud õhukvaliteedi hindamiseks kasutatavad hindamis- ja seiresüsteemid, tk aastas Allikas: Eesti Keskkonnauuringute Keskus	0	4	4	10	10
Meetmes uuendatud küttesüsteemidega elamud kokku, tk Allikas: Ettevõtluse ja innovatsiooni sihtasutus	284	1300	1350	1350	1350
Välisõhu kvaliteedi tase vastab piirnormidele (jah/ei) Allikas: Kliimaministeerium	jah	jah	jah	Jah	Jah

Eesti õhukvaliteedi parendamiseks ja rahvusvaheliste nõuete täitmiseks on Kliimaministeerium koostanud “Teatavate õhusaasteainete heitkoguste vähendamise riikliku programmi aastateks 2020–2030” (edaspidi õhusaasteainete vähendamise programm).

Õhusaasteainete vähendamise programmiga määratletakse meetmed ja poliitikad, mille abil Eesti täidab aastateks 2020 kuni 2030 rahvusvaheliselt kokkulepitud eesmärged. Programm käsitleb kõiki asjaomaseid sektoreid, sh põllumajandus, transport, energeetika, kodumajapidamine, tööstus. Programm annab sisendit asjaomaste sektorite arengukavade koostamisel ja poliitika kujundamisel, mille kaudu on ettenähtud ka meetmete rakendamine.

Peamine vahend õhusaasteainete heitkoguste vähendamiseks rakendatud meetmete tõhususe ja üldise keskkonnapoliitika kontrollimiseks on õhukvaliteedi hindamine. Oluline on hinnata selliste ainete mõju nii ökosüsteemile kui ka inimeste tervisele. Ajakohastatud riiklik seirevõrgustik võimaldab hinnata õhusaasteainete ja kasvuhoonegaaside, näiteks metaani ja lühiajalise kliimamõjuga saasteainete (nt must süsinik) tasemeid. Mõõtevõrgu ja modelleerimissüsteemi kombineerimine võimaldab piisava ruumilise lahutusvõimega hinnata vastavate ühendite sisaldust kogu Eesti territooriumil.

Olulisemad tegevused:

- 1) Tõstame välisõhu kaitse alast teadlikkust. Korraldame õhukvaliteedi probleemsetes piirkondades mõõtekampaaniaid. Arendame õhukvaliteedi seirevõrgustikku ning loome asukohapõhise terviseriski hindamise ja elanikkonna õhukvaliteedist tulenevatest terviseriskidest teavitamise süsteemi.
- 2) Vähendame õhusaastet. Õhusaaste vähendamiseks on oluline, et tiheasustuspiirkondades asuvad elamud liituksid kaugküttevõrkudega või uuendaksid tahkel kütusel põhinevad kütteseadmed. Probleemsetes piirkondades on vajalik hinnata välisõhu kvaliteeti, müra- ning lõhnahäiringuid ja saasteainete heitkoguseid ning rakendada saasteainete heidete vähendamise tegevuskavasid, õhukvaliteedi parandamise kava või lõhnaaine esinemise vähendamise kava, samuti jälgida müra vähendamise tegevuskavade rakendamist.
- 3) Euroopa Regionaalarengu Fond kaasrahastusel alustati aastal 2022 õhukvaliteedi seirevõrgustiku arendamise ja täiendamise ning asukohapõhise terviseriski hinnangute süsteemi loomisega. Projekti tulemusena võimaldab ajakohastatud riiklik seirevõrgustik

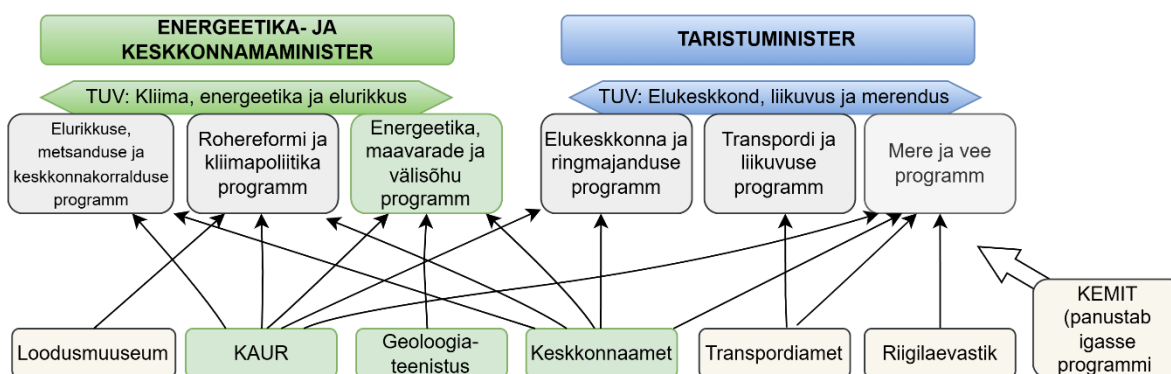
hinnata õhusaasteainete ja kasvuhoonegaaside, näiteks metaani ja lühiajalise kliimamõjuga saasteainete (nt must süsinik) tasemeid.

- 4) Seirevõrgustiku arendamisega jätkatakse, et katta mõõtmistega suuremat osa riigi territooriumist ja seeläbi pakkuda elanikkonnale asukohapõhisemat seireinfot reaalajas www.õhuseire.ee. Elanikele arusaadava seose loomine terviseriski ja õhuheidete vahel ning selle läbi käitumise mõjutamine (näiteks elanike käitumisharjumuste muutmine) ja seeläbi heitkoguste vähendamine madala süsinikuheidetega küttesüsteemide eelistamise ja energiatõhususe parandamise kaudu. Selleks planeeritakse kasutada:
  - EL perioodi 2021-2027 Euroopa Regionaalarengu Fondi toetust elamute liitumist kaugküttevõrkudega või tahkel kütusel põhineva kütteseadme uuendamiseks 2026. aastal 1,3 mln eurot.
  - EL perioodi 2021-2027 Euroopa Regionaalarengu Fondi toetust õhukvaliteedi seirevõrgustiku arendamiseks ja täiendamiseks ning asukohapõhise terviseriski hinnangute süsteemi loomiseks 2026. aastal 4 mln eurot.
  - Uuendatakse õhusaastelubade süsteemi.
  - Võetakse üle uuendatud õhukvaliteedi direktiivi (EL) 2024/2881 Eesti õigusesse tähtajaga 12.12.2026.

8. Programmi juhtimiskorraldus

Programmi on Kliimaministeerium koostanud koostöös asjaomaste haldusala asutustega. Programm koostatakse neljaks aastaks, pidades silmas Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi ja riigi pikaajalise strateegia Eesti 2035 eesmärgi. Programmi kinnitab energeetika- ja keskkonnaminister pärast 2026. aasta riigieelarve seaduse vastuvõtmist ning see avalikustatakse Kliimaministeeriumi kodulehel.

Programm on juhtimistööriist, mille sisu eest vastutab Kliimaministeeriumi energeetika ja maavarade asekanstler. Programmijuhi ülesanne on programmi väljatöötamise ja uuendamise eestvedamine, elluviimise ja seire koordineerimine, programmi ja tulemusvaldkonna arengukava ning valdkonna arengukavade vahelise sidususe tagamine ja infovahetuse korraldamine. Programmi koostamisel ja eesmärkide elluviimisel osalevad Kliimaministeeriumi valitsemisala asutustest Kliimaministeerium, Keskkonnaamet, Keskkonnanagentuur ja Geoloogiateenistus. Programmi eesmärkide saavutamisele panustavad ka Keskkonnauuringute Keskus ja Keskkonnainvesteeringute. Programmi koostaja on energeetika, maavarade ja välisõhu valdkonna põhiüksus, kliimaministeeriumi strateegilist planeerimist, sh programmide väljatöötamist, uuendamist ja seiret koordineerib Kliimaministeeriumi strateegia, analüüsi ja digiarengu osakond.

Joonis 6. Kliimaministeeriumi tulemusvaldkonnad, programmid ja kaasatavad allasutused.

Programmi täiendatakse igal aastal ühe aasta võrra ning see on kooskõlas riigi eelarvestrateegiaga ja riigi rahaliste võimalustega. Programmi tegevuste eesmärke aitavad toetada tulemusvaldkonna „Kliima, energeetika ja elurikkus“ teised programmid.

Programmis seatud eesmärkide saavutamise ja mõõdikute seiramise eest vastutab Kliimaministeerium koostöös asjaomaste haldusala asutustega. Programmi täitmisest antakse aru tulemusvaldkonna igaaastases aruandes.

Programm annab muuhulgas suuna välisvahendite planeerimisele ja kasutamisele.

Lisa 1. Programmi teenuste kirjeldus

Programmi tegevus 1.1 Energiavarustuse tagamine

Elektrimajanduse valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine (KLIM)

Eesmärk: Tagada elektri varustuskindlus, kvaliteet ning mõistlik (nii tarbijate kui ka elektriettevõtjate vaates) hind.

Elektrimajandus panustab Eesti majanduse konkurentsivõimesse läbi tagatud varustuskindluse, turupõhiste lõpptarbijate elektrihindade ja keskkonnanahoidlike lahenduste kasutamise. Elektri tootmises kasutatakse otseste primaarkütuste kasutamise kõrval ka tootmisjääke.

Elektrihind Eestis kujuneb üleeuroopalisel ühisel elektriturul elektri tootjate pakkumise ning tarbijate nõudluse tasakaalupunktis. Hinna volatiilsuse ja hinnariskide vastu aitab lisaks piisava tootmisvõimsuse ja välisühenduste olemasolule ka pikaajaste turgude ja riskimaanduse instrumentide kasutus nii tootjate kui elektrimüüjate poolt. Eestis pakutakse hinnapiirkondade vahelise hinnariski maandamiseks finantstoodet FTR (*financial transmission right*) ja seda nii Eesti-Läti piiril kui ka piiril Eestist Soome. See võimaldab Eesti ja ka teistel Balti turuosalistel saada osa Põhjamaade EPADide (*Electricity Price Area Differentials*) turust, mis aitavad maandada hinnariski konkreetse hinnapiirkonna suhtes.

Elektrivõrkude arendamine ei tohi kaasa tuua ülemäära survet võrgutariifile. Valdkonda suunatakse läbi õigusaktides (eelkõige elektrituruseadus ning selle alusel kehtestatud õigusaktid) sätestatud regulatsioonide. Õigusaktide muutmine võtab aega, mistõttu on teenuse osutamisel kriitilise tähtsusega omada ülevaadet elektrituru suundumustest ning terviklikest arengutest Euroopa Liidu seadusandluses. Nii on võimalik tagada, et Eestis kehtivad õigusaktid ei takistaks elektrivaldkonnas innovatsiooni, kuid samal ajal tagaksid, et muutused toimuksid sujuvalt ning tarbijaskonna varustuskindlus oleks tagatud.

Geopoliitiline olukord on Euroopas märgatavalt muutunud ja pinged pärast Venemaa agressiooni algust Ukrainas alates veebruarist 2022 on märkimisväärselt suurenenud. Kuna pinged on suurenenud, siis on viimastel aastatel suurenenud ka hübriidohtude ulatus ja intensiivsus (näiteks küberrünnakud), olgu need siis riiklike või mitteriiklike osalejate poolt toime pandud. Tõenäosus, et aset leiab hübriidohtudest tulenev häiring, on piirkonnas suurenenud, mis nõuab infrastruktuuri vastupanuvõime suurendamist ning hübriidohtude avastamist, ennetamist ja neile reageerimist.

Gaasimajanduse valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine (KLIM)

Eesmärk: Gaasiturgu reguleeriva õigusliku keskkonna kujundamine ja edendamine vastavalt siseriiklikele eesmärkidele (ENMAK) ja ELi õigusele.

Gaasimajanduse valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamise seisukohast on oluline, et Eestis oleks tagatud gaasi varustuskindlus ja tõhus turukorraldus. Riik peab koostöös neutraalse ja sõltumatu gaasi süsteemihalduriga panustama gaasi varustuskindluse, sealhulgas tarnehäiretega toimetuleku võimekuse suurendamisse ning tarneahelate mitmekesistamisse. Gaasi varustuskindluse tagamiseks on oluline roll Soome-Eesti vahelisel gaasiühendusel Balticconnector, mis alustas tööd 2020. aastal.

Euroopa Nõukogu määrusega on pandud liikmesriikidele, mille territooriumil ei ole vajalikke gaasihoidlaid, kohustus hoiustada vähemalt 15 protsenti oma aastasest gaasitarbimisest teistes liikmesriikides asuvates terminalides. Eestis vastutab gaasivarude olemasolu eest Eesti Varude Keskus (EVK).

Gaasimajanduse puhul on oluline olla valmis kütteperioodideks, tagada maagaasi varu ja ühtlustada Balti ja Soome turureeglistikku. Jooksvalt on vajalik tegeleda gaasivõrgu dekarboniseerimisega regioonis, mille peamiseks väljundiks on biometaan tootmis- ja tarbimismahtude suurendamine erinevates valdkondades.

Soojusmajanduse valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine (KLIM)

Eesmärk: Kaugkütteturgu reguleeriva õigusliku keskkonna kujundamine ja edendamine vastavalt siseriiklikele eesmärkidele (ENMAK) ja ELi seadusandlusele.

Soojusenergia tõhusa tootmise ja ülekande valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamise eesmärk on tagada, et soojusmajandus on pikaajaliselt jätkusuutlik ega vaja tavapärasele majandustegevusele

täiendavaid investeeringutega tegevustoetusi. Oluline on liikuda suunas, kus soojust toodetakse valdavas enamuses kohalikest ja taastuvatest kütustest ning kütusevabadest energiaallikatest ning maksimaalses ulatuses kasutatakse ära keskkonna- ja heitsoojust. Igapäevaselt tehakse tööd sellega, et saavutada programmis ettenähtud eesmärk vähendada imporditava kütuse kasutamist soojuse tootmiseks. Selleks on vaja investeerida hoonete energiatõhususse ja soojuse tootmise ja edastamise efektiivsemaks muutumisse ning keskkonna- ja heitsoojuse tõhusasse kasutusse.

Varustuskindluse tagamiseks ja energiasõltuvuse vähendamiseks on oluline kasutada järjest rohkem kodumaiseid kütuseid ning leida majanduslikult põhjendatud viise kasutada enam hoonete ja tööstuse toodetud - ja heitsoojust. Kaugkütteregulatsiooni uuendamise eesmärk on tagada elanikkonnale soodne ning süsinikuneutraalne soojusvarustus, mis ei halvenda välisõhu kvaliteeti. Lisaks on plaanis moderniseerida ka kaugkütte hinnastamise meetodikat ehk lihtsustada kahekomponendilise hinna kehtestamist võrgupiirkonades sarnaselt Soomele ja mitmetele teistele Põhja-Euroopa riikidele. Kahekomponendilise hinna kehtestamine jääb ka tulevikus vabatahtlikuks. Samuti on hiljemalt 2050. aastaks vaja jõuda heitevaba soojus- ja jahutusmajanduseni, mis põhineb kohalikel kütustel ning parimal võimalikul tehnoloogial.

Osade kaugküttepiirkondade jätkusuutlikkus on nii ettevõtjate kui ka Konkurentsiameti hinnangul kaheldav ja siin on oluline leida koos ettevõtjatega uusi lahendusi. Soojusettevõtjate tegevus peab kooskõlas regulatsiooni muutmisega jätkuvalt panustama kaugkütte hinna konkurentsivõimelisusse. Kaasatakse üha rohkem kohalike omavalitsusi, et välja selgitada tegelik energiasääst ja sellega seotud investeeringute ulatus.

Kaugküttesektoril on tulevikus oluline roll taastuvelektri tarbimisjuhtimisel. Asendades maagaasil ja põlevkiviõilil töötavad kaugküttekattlad tööstuslike soojuspumpade ning soojussalvestitega, tekib võimalus elektritarbimist nihutada perioodidele, kus on rohkem taastuvelektrit turul.

Meede 2. Taastuenergia osakaalu suurendamine lõpptarbimises

Programmi tegevus 2.1. Taastuenergia osakaalu suurendamine lõpptarbimises

Taastuenergia valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine (KLIM)

Eesmärk: Eesti taastuenergia on võrreldes teiste energialiikidega konkurentsivõimeline ning suurendab riigi energiapuudulikkust. Taastuenergia osakaal kasvab lõpptarbimises ning primaarenergia tarbimises kasutades selleks parimat võimalikku tehnoloogiat, majanduslikult mõistlikke lahendusi ning võttes arvesse säästva arengu printsiipe. Taastuenergia osakaal kasvab, et pakkuda soodsat elektrihinda ning langetada seeläbi elektrienergia aasta keskmine hind kodutarbijate jaoks alla Euroopa keskmise.

Selle tootmisliigi rajamise kiirendamine eeldab olulisi halduskorralduslikke tegevusi ja mitmete takistuste eemaldamist.

KLIM'i ülesandeks on riigi taastuenergia alase õigusliku keskkonna kujundamine ja edendamine vastavalt riiklikele ja ELi kavadele, õigusaktidele ja eesmärkidele, kaasates selleks taastuenergia valdkonnas tegutsenud huvitatud osapooli nii Eestis kui ka välismaal. Taastuenergia valdkonna poliitika kujundamiseks ja elluviimise korraldamiseks töötatakse välja taastuenergia osakaalu suurendamiseks loodud meetmed. Oluline tegevus on

selleks soodsate tingimuste loomine läbi rahvusvahelise koostöö ning Eesti esindamise ja seisukohtade kaitsmise ELi erinevate õigusaktide väljatöötamisel ning valdkondlikes töörühmades osalemine.

Transpordikütuste valdkonna poliitika kujundamine (KLIM)

Eesmärk: Transpordikütuste turgu ja vedelkütuse varu reguleeriva õigusliku keskkonna kujundamine ja edendamine vastavalt siseriiklikele eesmärkidele (ENMAK) ja ELi õigusele.

Teenuse eesmärk täidetakse läbi transpordikütuse valdkonda ja vedelkütuse varu reguleeriva õigusliku keskkonna kujundamise ja edendamise vastavalt siseriiklikele eesmärkidele (ENMAK) ja ELi õigusele. Ühtlasi tagatakse Eesti esindamine ja seisukohtade kaitsmine ELi erinevate õigusaktide väljatöötamisel ning

valdkondlikes töörühmades osalemine. Transpordikütuste valdkonna, sh vedelkütuste varu poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine on täna reguleeritud vedelkütuse- ja vedelkütusevaru seadusega. Vedelkütuste varude (mootoribensiin, diislikütus ja lennukipetrool), moodustamiseks ja haldamiseks on loodud EVK.

Taastuvate energiaallikate osakaal transpordis tarbitud energias on tagatud läbi siseriikliku õigusloome kehtestatud kohustuste. Õigusloome peab käima käsikäes turu arengutega. Piisavalt paindlik ja turuosaliste soove jälgiv õigusloome tagab võetud eesmärkide kindla ja kulutõhusa saavutamise. Transpordikütuste turukorralduse osas oleme väljumas konservatiivsest turukorraldusest, turule sisenevad uued kütused. Eesti turukorraldus korraldatakse ümber, et uued kütused turule ära mahuksid. Üha suuremat rolli etendavate alternatiivkütuste turule tuleku soodustamiseks loob riik kõigile kütuse müüjatele avatud ja läbipaistvad võimalused alternatiivkütuste turule paigutamiseks ja nendest toodetud statistikaga kauplemiseks ning aitab ületada turubarjääre.

Meede 3. Maapõueressursside uurimine ja kasutamine

Programmi tegevus 3.1. Maapõue uurimine, kasutamine ja geoloogia alane kompetents

Maapõue poliitika kujundamine ja elluviimise korraldamine (KLIM)

Eesmärk: Tagada jätkusuutlik maapõuepoliitika elluviimine, Eesti maapõueressursse uuritakse ja kasutatakse teaduspõhiselt, võimalikult keskkonnanahoidlikult ja ressursitõhusalt riigi majanduskasvu silmas pidades.

Maavarade ning maapõue ressursside säästlikuks kasutamiseks ja kaitseks kujundatakse õigusruumi, tellitakse uuringuid ning valdkonna ekspertide kaasamiseks korraldatakse maavarade komisjoni tööd. Õigusraamistiku ja juhiste loomine, suhtlus huvigruppidega, allasutuste töö suunamine. Suurem osa mahajäetud karjäärade, ammendunud turbatootmisalade või jääksoode, varingute ja vajumite korrastamisest on planeeritud perioodi 2021–2030. a. Teenus hõlmab maapõueressursside uurimise ja kasutamise administreerimise korrastamist, maavarade kasutamise arengustrateegiate väljatöötamist ning uurimis- ja arendustegevuse tulemuslikkuse tõstmisele kaasa aitamist läbi õigusliku regulatsiooni, valdkonnaanalüüsi, partnerite ja sihtrühma kaasamise. Olulise osa moodustab teenusest geoloogilise uuringu ja maavara kaevandamislubade menetluse käigus riigi huvi määratlemise ja vajadusel Vabariigi Valitsusele vastavate materjalide ettevalmistamine. Samuti sisaldab teenus eelpoolnimetatud tegevuste toel maapõue uuringutega tegelevate riigiasutuste ja ettevõtete motiveerimist uuringu- ja arendusprojektidega alustama ning ühiskonna teadlikkuse tõstmist. Tegevus hõlmab ka kaevandamisega seotud materjali sh tööstusjäätmete järelhoolduse ja – seire korraldamist, samuti kaevandamisjäätmetega ja nende kui taasvarade uurimisega seotud muude tegevuste korraldamist (Kiviõli, Kohtla Järve tööstusjäätmete ja poolkoksi prügilate hooldusega seotud tegevused, Kukruse aherainemäe seire).

Geoloogiline kaardistamine, teabe kogumine, haldamine ja maapõueressursside kasutuselevõtu ja väärimise uuringud (EGT)

Eesmärk: Vajalik on omada pidevat teadmispõhist ülevaadet Eesti maapõueressurssidest, nende varudest, olukorrast ning võimalustest ning jooksvalt seda infot koguda ning täiendada.

Teenus sisaldab geoloogilist kaardistamist, konkreetsete maavarauuringute teostamist ning nendega kaasnevat geofüüsikalisi, hüdroteoloogilisi, keskkonnageoloogilisi ja meregeoloogilisi uuringuid. Lisaks tegeletakse vajadusel analüüside ja hinnangute andmisega, mis kaasnevad konkreetsete maavaragruppide võimaliku kasutuselevõtu ja väärimisega. Vajadusel varustatakse valitsusasutusi maapõuealase vajaliku teadmispõhise informatsiooniga ja nõustatakse kasutajaid. Geoloogiline informatsioon peab olema dokumenteeritud ja tagatud peavad olema hoiutingimused. Geoloogiliste kaartide, uuringute ja puursüdamike materjali kogumine, süstematiseerimine ja säilitamine eeldab ka spetsiifiliste säilitustingimuste loomist ning selle materjali kättesaadavaks tegemist. Riigi infosüsteemi kuuluvate andmekogude (Eesti Geoloogiafond ja Riiklik Maavarade Register) pidamine tähendab nende haldamist ja pidevat arendamist, avalikustamist. Viiakse läbi maapõue valdkonna seireid ja uuringuid ja tegeletakse pideva teavitustegevusega.

Maapõue kasutamise ja kaitse korraldamine (KeA)

Eesmärk: Tagatud on maapõue ja seal leiduvate looduvarede uurimine ja kaevandamine on säästlik, minimaalsete keskkonnahäiringutega ning tagatud on kaevandatud alade korrastamine.

Teenuse raames teostatavad tegevused on: a) maavara uuringuloo andmine, b) kaevandamisloa andmine, c) kaevise võõrandamise loa andmine, d) korrastamise tagamise korraldamine, e) maapõue valdkonna tegevuste nõuetele vastavuse tagamine, f) keskkonnatasu rakendamine g) kaevandatud maavara varu mahuandmete kogumine

Maavara kaevandamiseks peab kaevandaja taotlema Keskkonnaametilt kaevandamisloa ja pärast kaevandamist korrastama maa vastavalt kooskõlastatud tingimustele ja projektile. Üldgeoloogilise uurimistöö ja geoloogilise uuringu tegemiseks on vajalik uuringuluba, mille eesmärk on maavaravaru piiritlemine ja kvaliteedi hindamine. Kaevise võõrandamiseks või väikesaartel kaevandamiseks tuleb samuti taotleda luba. Maapõuekaitse valdkonnas teostatakse järelevalve-, haldus- ja süüteomenetlusi.

Meede 4. Õhukvaliteedi parendamine

Programmi tegevus 4.1 Õhukvaliteedi parendamine

Õhukvaliteedi valdkonna poliitika kujundamine ja rakendamine (KLIM)

Eesmärk: Poliitikad ja meetmed rakendatud ja siseriiklikult on tagatud vastavus rahvusvaheliste ja Euroopa Liidu õigusaktide nõuetele. Parem õhukvaliteet.

Õhu valdkonna õigusloome kujundamine, õigusaktide koostamine ja rakendamine. Õhukvaliteedi juhtimine ja hindamine ning avalikkuse teavitamine vastavalt EL õigusaktidele ja rahvusvahelistele kokkulepetele. Teatavate õhusaasteainete heitkoguste vähendamise riikliku programmi aastateks 2020-2030 rakendamine ja uuendamine. Õhukvaliteedi valdkonnaga seonduvate strateegiliste dokumentide koostamisel osalemine ja rakendamine, EL ja ÜRO otsustusprotsessis osalemine. Teadlikkuse tõstmiseks teabepäevade ja koolituste korraldamine. Fluoritud kasvuhoonegaaside piiramise ja osoonikihi kaitse alase poliitika kujundamine ja rakendamine.

Välisõhu kvaliteedi tagamine (KeA)

Eesmärk: Tagada välisõhu kvaliteedi hea seisund ning vähendada õhusaastet, et kaitsta inimeste tervist ja keskkonda.

Teenuse osutamise käigus sätestatakse välisõhukaitse nõudeid, andes keskkonnakaitselube, käitlemislube, registreeringuid, sisendeid planeeringutesse jm menetlustesse, kiidetakse heaks tegevuskavasid. Lisaks teostatakse vastavate välisõhukaitseliste nõuete kontrolli nii ettevõtte saadetud dokumentide osas (nt seirearuanded, tegevuskavade aruanded) kui ka käitistes kohapeal, vajadusel rakendatakse sundi või karistatakse. Menetletakse ka välisõhu kaebusi ja korraldatakse mõõtekampaaniaid.

Teenuse osutamiseks tegeletakse pidevalt pädevuse tõstmisega ja asjakohase teabe jagamisega asutusesiseselt kui ka väljapoole ning protsesside parendamisega (mh antakse sisendeid õigusloomesse).

Välisõhu andmete haldamine ja aruannete avaldamine (KAUR)

Eesmärk: Riigi aruandluskohustuste täitmine ja andmete edastamine välisõhu valdkonnaga seotud otsuste tegemiseks.

Riigi kokkulepetest ja EL-i nõuetest tulenevate aruandluskohustuste täitmine, sh aruannete koostamine ja edastamine lähtuvalt rahvusvaheliselt tunnustatud või siseriiklikult kokku lepitud meetodikatele. OSIS, KYTUS jt andmekogudesse sisestatud andmete avalikustamine ja klientidele edastamine avalike rakenduste, teabepäringute ja koondülevaadete kaudu. Teenuse osutamiseks vajalikud keskkonnaandmed kogutakse peamiselt riikliku keskkonnaseire programmi raames, välisõhu seire tegemisel ning keskkonnakaitseluba omavate isikute käitise tegevuse aastaaruannetest.

Välisõhu valdkonna analüüside tegemine (KAUR)

Eesmärk: Analüüside, eksperthinnangute ja konsultatsioonide andmine välisõhu valdkonnaga seotud otsuste tegemiseks.

Välisõhku mõjutavate andmetike analüüsimine, tulemuste tõlgendamine tellimuste kohaselt ning ekspertteadmiste jagamine. Teenuse osutamiseks vajalikud keskkonnaandmed kogutakse peamiselt riikliku keskkonnaseire programmi raames, välisõhu seire tegemisel ning keskkonnakaitseluba omavate isikute käitise tegevuse aastaaruannetest.

Lisa 2. Teenuste rahastamiskava

Programmi teenuste rahastamiskava	Eelarve			
	2026	2027	2028	2029
Energeetika, maavarade ja välisõhu programm	-65 124 840	-33 231 377	-29 176 709	-16 002 911
Programmi tegevus 1.1: Energiavarustuse tagamine	-5 350 417	-5 274 979	-3 014 847	-1 301 575
Elektrimajanduse valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine	-442 810	-424 076	-426 318	-427 107
Gaasimajanduse valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine	-336 650	-310 916	-313 058	-313 847
Soojusmajanduse valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine	-4 570 957	-4 539 986	-2 275 471	-560 621
Programmi tegevus 2.1: Taastuenergia osakaalu suurendamine lõpptarbimises	-44 533 890	-16 519 773	-15 215 717	-6 183 459
Taastuenergia valdkonna poliitika kujundamine ja selle elluviimise korraldamine	-44 197 240	-16 208 856	-14 902 658	-5 869 612
Transpordikütuste valdkonna poliitika kujundamine	-336 650	-310 916	-313 058	-313 847
Programmi tegevus 3.1: Maapõue uurimine, kasutamine ja geoloogia alane kompetents	-5 971 512	-4 337 239	-4 247 987	-4 230 502
Maapõue poliitika kujundamine ja elluviimise korraldamine	-607 054	-563 052	-592 347	-583 436
Geoloogiline kaardistamine, teabe kogumine, haldamine ja maapõueressursside kasutuselevõtu ja väärindamise uuringud	-4 370 583	-2 803 487	-2 684 940	-2 676 365
Maapõue kasutamise ja kaitse korraldamine	-993 876	-970 701	-970 701	-970 701
Programmi tegevus 4.1: Õhukvaliteedi parendamine	-9 269 021	-7 099 386	-6 698 158	-4 287 375
Õhukvaliteedi valdkonna poliitika kujundamine ja rakendamine	-7 636 284	-5 745 674	-5 343 479	-2 932 065
Välisõhu andmete haldamine ja aruannete avaldamine	-159 198	-158 051	-158 051	-158 051
Välisõhu valdkonna analüüside tegemine	-73 220	-72 572	-72 572	-72 572
F-gaaside ja osoonikihti kahandavate ainete käitlemine ja järelevalve	-267 438	-244 696	-245 663	-246 294
Välisõhu kvaliteedi tagamine	-1 132 882	-878 393	-878 393	-878 393